

Utkast till Lagrådsremiss

Skärpta straff för de allvarligaste fallen av immaterialrättsintrång

---

Stockholm den

Namnunderskrift 1

Namnunderskrift 2
(Justitiedepartementet)

Utkastets huvudsakliga innehåll

I utkastet föreslås att straffskalorna för de allvarligaste fallen av immaterialrättsintrång skärps genom att särskilda straffskalor för uppsåtliga grova brott införs i samtliga immaterialrättsliga lagar. Straffet föreslås vara fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt föreslås att det särskilt ska beaktas om gärningen föregåtts av särskild planering, utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form, varit av större omfattning eller annars har varit av särskilt farlig art. Vidare föreslås att nya brottsbeteckningar ska införas och att åtalsprövningsreglerna i de immaterialrättsliga lagarna ändras så att åklagare får väcka allmänt åtal för brott endast om åtalet är motiverat från allmän synpunkt. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2020.

Innehållsförteckning

1	Beslut	3
2	Lagtext	4
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk	4
2.2	Förslag till lag om ändring i patentlagen (1967:837)	6
2.3	Förslag till lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970:485)	8
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter	10
2.5	Förslag till lag om ändring i växtförädlarrättslagen (1997:306)	12
2.6	Förslag till lag om ändring i varumärkeslagen (2010:1877)	13
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen om företagsnamn (2018:1653)	15
3	Ärendet och dess beredning	17
4	Allmänna utgångspunkter	17
4.1	Immaterialrättens funktion	17
4.2	Grundläggande drag i det nuvarande sanktionssystemet	18
5	De immaterialrättsliga straffbestämmelserna	22
6	Ändrade åtalsprövningsregler	32
7	Förverkande och beslag	36
8	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	40
9	Konsekvenser	42
10	Författningskommentar	45
10.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk	45
10.2	Förslaget till lag om ändring i patentlagen (1967:837)	49
10.3	Förslaget till lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970:485)	52
10.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter	53
10.5	Förslaget till lag om ändring i växtförädlarrättslagen (1997:306)	54
10.6	Förslaget till lag om ändring i varumärkeslagen (2010:1877)	55
10.7	Förslaget till lag om ändring i lagen om företagsnamn (2018:1653)	57
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet (SOU 2018:6)	59
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag	60
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	66

1 Beslut

2 Lagtext

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs att 53 och 59 §§ lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

53 §¹

Den som beträffande ett litterärt eller konstnärligt verk vidtar åtgärder, som innebär intrång i den till verket enligt 1 och 2 kap. knutna upphovsrätten eller som strider mot föreskrift enligt 41 § andra stycket eller mot 50 §, döms, *om det sker uppsåtligen eller av grov oaktsamhet*, till böter eller fängelse i högst två år.

Den som *uppsåtligen eller av grov oaktsamhet* beträffande ett litterärt eller konstnärligt verk vidtar åtgärder som innebär intrång i den till verket enligt 1 och 2 kap. knutna upphovsrätten eller som strider mot föreskrift enligt 41 § andra stycket eller mot 50 §, döms för upphovsrättsbrott till böter eller fängelse i högst två år. *Detta gäller också om någon för in ett exemplar av ett verk till Sverige i syfte att sprida det till allmänheten, om exemplaret framställts utomlands och motsvarande framställning här skulle ha varit straffbar enligt första meningen.*

Om brottet begåtts uppsåtligen och är att anse som grovt, döms för grovt upphovsrättsbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

- 1. föregåtts av särskild planering,*
- 2. utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form,*
- 3. varit av större omfattning, eller*
- 4. annars har varit av särskilt farlig art.*

Den som för sitt enskilda bruk kopierar ett datorprogram som är

Den som för sitt enskilda bruk kopierar ett datorprogram som är

utgivet eller av vilket exemplar har överlåtit med upphovsmannens samtycke, *skall* inte dömas till ansvar, om förlagan för kopieringen inte används i näringsverksamhet eller offentlig verksamhet och han eller hon inte utnyttjar framställda exemplar av datorprogrammet för annat ändamål än sitt enskilda bruk. Den som för sitt enskilda bruk framställer exemplar i digital form av en offentliggjord sammanställning i digital form *skall* under de förutsättningar som nyss nämnts inte dömas till ansvar.

Vad som sägs i första stycket gäller också, om någon till Sverige för spridning till allmänheten för in exemplar av verk, där exemplaret framställts utomlands under sådana omständigheter att en sådan framställning här skulle ha varit straffbar enligt vad som sägs i det stycket.

Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 53 b § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott *som avses i första och tredje styckena* döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

utgivet eller av vilket exemplar har överlåtit med upphovsmannens samtycke, *ska* inte dömas till ansvar, om förlagan för kopieringen inte används i näringsverksamhet eller offentlig verksamhet och han eller hon inte utnyttjar framställda exemplar av datorprogrammet för annat ändamål än sitt enskilda bruk. Den som för sitt enskilda bruk framställer exemplar i digital form av en offentliggjord sammanställning i digital form *ska* under de förutsättningar som nyss nämnts inte dömas till ansvar.

För försök eller förberedelse till brott *enligt första eller andra stycket* döms *det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

59 §²

Brott som avses i 57 b § andra stycket får åtalas av åklagare endast om åtal är påkallat från allmän synpunkt. Brott i övrigt som avses i denna lag får åtalas av åklagare endast om målsägande anger brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt.

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i denna lag endast om åtal är motiverat från allmän synpunkt.

Överträdelse av 3 § eller av föreskrift enligt 41 § andra stycket får alltid beivras av upphovsmannens efterlevande make, släktingar i rätt upp- och nedstigande led eller syskon.

Egendom som avses i 55 § får, om brott enligt denna lag skäligen kan antas föreligga, tas i beslag. I fråga om ett sådant beslag tillämpas reglerna om beslag i brottmål i allmänhet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

² Senaste lydelse 2005:359.

2.2 Förslag till lag om ändring i patentlagen (1967:837)

Härigenom föreskrivs att 57 § patentlagen (1967:837)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

57 §²

Gör någon intrång i den ensamrätt som patent medför (patentintrång) och sker det uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, skall han eller hon dömas till böter eller fängelse i högst två år. Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 57 b § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet gör intrång i den ensamrätt som patent medför (patentintrång), döms för patentbrott till böter eller fängelse i högst två år.

Om brottet begåtts uppsåtligen och är att anse som grovt, döms för grovt patentbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. föregåtts av särskild planering,

2. utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form,

3. varit av större omfattning, eller

4. annars har varit av särskilt farlig art.

Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 57 b § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första stycket döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

För försök eller förberedelse till brott enligt första *eller andra* stycket döms *det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i *första eller andra stycket* endast om *målsäganden anger brottet till åtal och åtal av särskilda skäl är påkallat från allmän synpunkt.*

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i *denna paragraf* endast om åtal är *motiverat* från allmän synpunkt.

¹ Lagen omtryckt 1983:433.

² Senaste lydelse 2005:289.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

2.3 Förslag till lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970:485)

Häri genom föreskrivs att 35 § mönsterskyddslagen (1970:485) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

35 §¹

*Gör någon intrång i en mönster-
rätt (mönsterintrång) och sker det
uppsåtligen eller av grov oaktsam-
het, skall han eller hon dömas till
böter eller fängelse i högst två år.
Den som har överträtt ett vites-
förbud enligt 35 b § får inte dömas
till ansvar för intrång som omfattas
av förbudet.*

*Den som uppsåtligen eller av
grov oaktsamhet gör intrång i en
mönsterrätt (mönsterintrång), döms
för mönsterskyddsbrott till böter
eller fängelse i högst två år.*

*Om brottet begåtts uppsåtligen
och är att anse som grovt, döms för
grovt mönsterskyddsbrott till fäng-
else i lägst sex månader och högst
sex år. Vid bedömningen av om
brottet är grovt ska det särskilt
beaktas om gärningen*

*1. föregåtts av särskild plane-
ring,*

*2. utgjort ett led i en brottslighet
som utövats i organiserad form,*

*3. varit av större omfattning,
eller*

*4. annars har varit av särskilt
farlig art.*

*Den som har överträtt ett vites-
förbud enligt 35 b § får inte dömas
till ansvar för intrång som omfattas
av förbudet.*

*För försök eller förberedelse till
brott enligt första stycket döms till
ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.*

*För försök eller förberedelse till
brott enligt första eller andra
stycket döms det till ansvar enligt
23 kap. brottsbalken.*

*Åklagaren får väcka åtal för brott
som avses i första eller andra
stycket endast om målsäganden
anger brottet till åtal och åtal av
särskilda skäl är påkallat från
allmän synpunkt.*

*Åklagaren får väcka åtal för brott
som avses i denna paragraf endast
om åtal är motiverat från allmän
synpunkt.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter

Härigenom föreskrivs att 9 § lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet vidtar en åtgärd som innebär intrång i rätten enligt 2 § döms till böter eller fängelse i högst två år. *Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 9 b § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.*

För försök eller förberedelse till brott enligt första stycket döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagare får väcka åtal för brott enligt första eller andra stycket endast om målsäganden anger brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt.

Föreslagen lydelse

9 §¹

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet vidtar en åtgärd som innebär intrång i rätten enligt 2 §, döms för kretsmönsterbrott till böter eller fängelse i högst två år.

Om brottet begåtts uppsåtligen och är att anse som grovt, döms för grovt kretsmönsterbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

- 1. föregåtts av särskild planering,*
- 2. utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form,*
- 3. varit av större omfattning, eller*
- 4. annars har varit av särskilt farlig art.*

Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 9 b § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första eller andra stycket döms *det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i denna paragraf endast om åtal är motiverat från allmän synpunkt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

2.5 Förslag till lag om ändring i växtförädlarrättslagen (1997:306)

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 1 § växtförädlarrättslagen (1997:306) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

1 §

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet gör intrång i en växtförädlarrätt döms till böter eller fängelse i högst två år. *Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 2 § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.*

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet gör intrång i en växtförädlarrätt, döms *för växtförädlarrättsbrott* till böter eller fängelse i högst två år.

Om brottet begåtts uppsåtligen och är att anse som grovt, döms för grovt växtförädlarrättsbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

- 1. föregåtts av särskild planering,*
- 2. utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form,*
- 3. varit av större omfattning, eller*
- 4. annars har varit av särskilt farlig art.*

Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 2 § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första stycket döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

För försök eller förberedelse till brott enligt första *eller andra* stycket döms *det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i *första eller andra stycket* endast om *målsäganden anger brottet till åtal och åtal av särskilda skäl* är motiverat från allmän synpunkt.

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i *denna paragraf* endast om åtal är motiverat från allmän synpunkt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

2.6 Förslag till lag om ändring i varumärkeslagen (2010:1877)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 1 § varumärkeslagen (2010:1877) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

1 §¹

Om någon uppsåtligen eller av grov oaktsamhet gör intrång i rätten till ett varukännetecken (varumärkesintrång), ska han eller hon dömas till böter eller fängelse i högst två år. Den som har gjort intrång i den rätt till ett varukännetecken som avses i 1 kap. 10 § tredje stycket får inte dömas till ansvar för det intrånget.

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet gör intrång i rätten till ett varukännetecken (varumärkesintrång), döms för varumärkesbrott till böter eller fängelse i högst två år.

Om brottet begåtts uppsåtligen och är att anse som grovt, döms för grovt varumärkesbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

- 1. föregåtts av särskild planering,*
- 2. utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form,*
- 3. varit av större omfattning, eller*
- 4. annars har varit av särskilt farlig art.*

Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 3 § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

Den som har gjort intrång i den rätt till ett varukännetecken som avses i 1 kap. 10 § tredje stycket får inte dömas till ansvar för det intrånget. Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 3 § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första stycket döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

För försök eller förberedelse till brott enligt första eller andra stycket döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

¹ Senaste lydelse 2018:1652.

Åklagaren får väcka åtal för brott endast om *målsäganden anger brottet till åtal och åtal av särskilda skäl* är motiverat från allmän synpunkt.

Åklagaren får väcka åtal för brott *som avses i denna paragraf* endast om åtal är motiverat från allmän synpunkt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

2.7 Förslag till lag om ändring i lagen om företagsnamn (2018:1653)

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 1 § lagen (2018:1653) om företagsnamn ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

1 §

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet gör intrång i rätten till ett näringskännetecken (företagsnamnsintrång) ska dömas till böter eller fängelse i högst två år. Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 3 § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet gör intrång i rätten till ett näringskännetecken (företagsnamnsintrång), döms för företagsnamnsbrott till böter eller fängelse i högst två år.

Om brottet begåtts uppsåtligen och är att anse som grovt, döms för grovt företagsnamnsbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

- 1. föregåtts av särskild planering,*
- 2. utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form,*
- 3. varit av större omfattning, eller*
- 4. annars har varit av särskilt farlig art.*

Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 3 § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första stycket döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagaren får väcka åtal för brott endast om målsäganden anger brottet till åtal och åtal av särskilda skäl är motiverat från allmän synpunkt.

För försök eller förberedelse till brott enligt första eller andra stycket döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i denna paragraf endast om åtal är motiverat från allmän synpunkt.

3 Ärendet och dess beredning

Under en längre tid har näringsliv, branschorganisationer och myndigheter påtalat behovet av skärpta straff och ändrade åtalsprövningsregler för de allvarligaste fallen av immaterialrättsintrång. Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten har också påtalat att det i brottsbekämpande syfte finns behov av att kunna beslagta all form av egendom som i ett senare skede kan förverkas enligt immaterialrättslagarna.

Regeringen gav den 19 januari 2017 en särskild utredare i uppdrag att överväga behovet av skärpta straffskalor för de allvarligaste upphovsrätts- och varumärkesintrången. Utredaren fick även i uppdrag att ta ställning till om åtalsprövningsreglerna behövs ändras, om det är så att straffskalorna skärps. I uppdraget ingick också att överväga om det bör bli lättare att säkra viss slags egendom under en brottsutredning och om det bör tydliggöras hur sådan egendom ska hanteras efter det att den har förverkats. Om behov av ändringar ansetts föreligga har det också ingått att lämna författningsförslag (dir. 2017:4).

Utredningen, som antog namnet Utredningen om vissa allvarliga immaterialrättsintrång, lämnade i februari 2018 betänkandet Grovt upphovsrättsbrott och grovt varumärkesbrott (SOU 2018:6). En sammanfattning av betänkandet och dess lagförslag finns i *bilaga 1* respektive *bilaga 2*.

Betänkandet har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i lagstiftningsärendet (Ju2018/01146/L3).

Under den fortsatta beredningen av betänkandet har det uppmärksamats att ytterligare lagändringar bör övervägas. Detta utkast till lagrådsremiss har därför tagits fram i Regeringskansliet.

4 Allmänna utgångspunkter

4.1 Immaterialrättens funktion

Immaterialrätten är den del av civilrätten som behandlar rättsskyddet för intellektuella prestationer och för kännetecken. Rättsskyddet är uppdelat i de immaterialrättsliga lagarna, dvs. i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen), patentlagen (1967:837), mönsterskyddslagen (1970:485), lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter (kretsmönsterlagen), växtförädlarrättslagen (1997:306), varumärkeslagen (2010:1877) och lagen om företagsnamn (2018:1653).

Gemensamt för de immaterialrättsliga lagarna är ensamrättskonstruktionen. Den som har gett upphov till en viss prestation eller motsvarande får en viss bestämd ensamrätt att utveckla och dra nytta av den. Exempelvis får en konstnär ensamrätt att förfoga över sitt konstverk och en varumärkesinnehavare får ensamrätt att använda sitt varumärke för sina varor eller tjänster. Ensamrätten kan avse olika slags nyttjanden av prestationen,

exempelvis tillverkning, försäljning eller uthyrning. Samtidigt har tydliga avgränsningar av ensamrätterna gjorts för att tillgodose allmänna och enskilda intressen och skapa ett flexibelt, balanserat och tillgängligt system.

Ett av huvudsyftena med den immaterialrättsliga lagstiftningen är att skydda rättighetshavarens möjligheter att förfoga över sin immateriella egendom och skapa incitament till fortsatt innovation, kreativitet och samhällsutveckling. Systemet ska också främja ett rikt och mångfacetterat kulturutbud och bidra till ett fungerande näringsliv.

4.2 Grundläggande drag i det nuvarande sanktionssystemet

Inledning

Den som utan rättighetshavarens samtycke vidtar en åtgärd som omfattas av ensamrätten begår ett immaterialrättsintrång. Vid ett immaterialrättsintrång kan såväl straffrättsliga som civilrättsliga sanktioner komma i fråga. Det finns även bestämmelser om straffprocessuella tvångsmedel och civilrättsliga säkerhetsåtgärder för att säkra egendom inför beslut om förverkande (en särskild rättsverkan av brott) eller beslut om att egendom ska återkallas från marknaden, ändras eller förstöras eller att någon annan åtgärd ska vidtas med den (en s.k. civilrättslig skyddsåtgärd).

Utgångspunkten är att varje stat själv reglerar vilket skydd som ska gälla på dess territorium. På immaterialrättens område finns därutöver en rad internationella konventioner och avtal där Sverige är part samt EU-rättsliga regleringar som harmoniserar förutsättningarna för immaterialrättsligt skydd och, i viss mån, innebörden av det immaterialrättsliga sanktionssystemet. På EU-nivå finns också ett antal rättigheter som ger samma rättsverkan i samtliga medlemsstater, t.ex. EU-varumärken.

Det civilrättsliga sanktionssystemet

Det civilrättsliga sanktionssystemet har effektiviserats och utökats under de senaste decennierna. Genom bl.a. det civilrättsliga sanktionsdirektivet (direktiv 2004/48/EG av den 29 april 2004 om säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter, [EGT L 195, 2.6.2004]) har sanktionssystemet dessutom i viss mån harmoniserats inom EU.

Med stöd av bestämmelserna kan domstol t.ex. vid vite förbjuda den som begår ett intrång att fortsätta med det. Under vissa förutsättningar kan förbudet också meddelas interimistiskt, dvs. i avvaktan på ett slutligt avgörande. Vidare kan bevisning om intrång säkras genom att inblandade aktörer vid vite föreläggs att lämna uppgifter om det misstänkta intrånget (s.k. informationsföreläggande) eller genom att Kronofogdemyndigheten undersöker den misstänkte intrångsgörarens lokaler och utrustning (s.k. intrångsundersökning).

I samtliga lagar finns dessutom bestämmelser som gör det möjligt att ingripa mot intrångsgörande egendom och hjälpmedel som använts vid intrång. Bestämmelserna innebär att den som begår ett intrång får tåla att egendom med anknytning till intrånget återkallas från marknaden, ändras

eller förstörs eller att någon annan åtgärd vidtas med den, om det anses skäligt för att förebygga fortsatta kränkningar av rättigheten. På samma sätt som vid ett straffrättsligt förverkande innebär dessa åtgärder vanligtvis att intrångsgöraren inte får behålla egendomen. Dessa s.k. skyddsåtgärder, som är centrala i sanktionssystemet, kan tillämpas även om intrånget inte är straffbart, eftersom det räcker att ett intrång i objektiv mening föreligger. En civilrättslig talan om skyddsåtgärder handläggs enligt rättegångsbalkens regler om talan i tvistemål. Det är också möjligt att föra en sådan talan inom ramen för ett brottmål. Då handläggs frågan enligt bestämmelserna i 22 kap. rättegångsbalken om enskilt anspråk.

Inom ramen för ett tvistemål kan vidare allmänna bestämmelser om civilrättsliga säkerhetsåtgärder bli aktuella att tillämpa i syfte att säkra ett civilrättsligt yrkande (se bestämmelser om kvarstad m.m. i 15 kap. rättegångsbalken). Därutöver finns särskilda regler om beslag i de immaterialrättsliga lagarna (se närmare i avsnitt 7).

Slutligen innehåller de immaterialrättsliga lagarna bestämmelser om att den som har begått ett intrång ska ersätta den skada som har orsakats av gärningen (skadestånd).

Det straffrättsliga sanktionssystemet

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet gör intrång i en ensamrätt kan dömas till böter eller fängelse i högst två år. Straffansvaret är inte begränsat till den som utför intrånget som gärningsman utan omfattar även den som på annat sätt medverkar till gärningen (som anstiftare eller medhjälpare). För försök eller förberedelse kan dömas till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Straffskalan för upphovsrättsintrång skärptes till nuvarande nivåer, från böter eller fängelse i högst sex månader, på 1980-talet. Det huvudsakliga skälet för straffskärpningen var att ny teknik (främst möjligheten att kopiera till kassetts- och videoband) hade gjort det möjligt att i stor och kommersiell skala kopiera skyddade verk. Därigenom vållades upphovsmän och andra rättighetshavare betydande skada. I sammanhanget nämndes också att en högre straffskala skulle få till effekt att preskriptionstiden förlängdes och att möjligheterna att tillgripa tvångsmedel skulle öka (prop. 1981/82:152 s. 27).

På 1990-talet genomfördes motsvarande straffskärpning i övriga immaterialrättsliga lagar, efter att en liknande intrångsproblematik kunnat konstateras för vissa av de rättigheter som regleras där. Av betydelse för de förändringar som då gjordes var också att dåvarande straffmaximum framstod som lågt vid en internationell jämförelse och att det ansågs svårt att försvara varför straffsatserna för intrång i övriga rättigheter skulle vara lägre än vid upphovsrättsintrång (prop. 1993/94:122 s. 42, 43 och 55).

De immaterialrättsliga lagarna innehåller också bestämmelser om förverkande av egendom, som utgör en särskild rättsverkan av brott. Av bestämmelserna framgår bl.a. att egendom som ett brott gäller (t.ex. ett parti förfalskade varor) ska förverkas om det inte är uppenbart oskäligt. När det gäller egendom som använts, eller varit avsedd att användas, som hjälpmedel vid ett intrång får den förverkas, om det behövs för att före-

bygga brott eller om det annars finns särskilda skäl för det. Utöver de särskilda bestämmelserna om förverkande i immaterialrättslagarna kan också de allmänna bestämmelserna om förverkande i brottsbalken tillämpas.

I de immaterialrättsliga lagarna finns inte några särskilda regler om straffprocessuella tvångsmedel kopplade till bestämmelserna om förverkande. De allmänna bestämmelserna om beslag, förvar och kvarstad i rättegångsbalken (26 och 27 kap.) är dock tillämpliga. (Se närmare i avsnitt 7.)

Åtalsprövningsreglerna

Utgångspunkten enligt svensk rätt är att alla brott faller under allmänt åtal (20 kap. 3 § rättegångsbalken). Regleringen bygger också på principen om obligatoriskt åtal. Det innebär att åklagaren som regel är skyldig att väcka åtal om bevisningen vid en objektiv bedömning anses vara så stark att man kan förvänta sig en fällande dom i domstol.

För vissa brott har emellertid åklagarens rätt och plikt att åtala inskränkts genom särskilda åtalsprövningsregler. Åtalsprövningsreglerna kan se olika ut. Det kan t.ex. krävas att målsäganden anger brottet till åtal (s.k. angivelsebrott). Ibland kan det krävas att åtal är påkallat, eller av särskilda skäl motiverat, från allmän synpunkt, vilket innebär att åklagaren ska göra en lämplighetsprövning av åtalsfrågan. På immaterialrättens område finns regler av det här slaget.

Åtalsprövningsreglerna i de immaterialrättsliga lagarna har utformats på olika sätt. Vid upphovsrättsintrång och intrång i kretsmönster och halvlederprodukter räcker det att målsäganden anger brottet till åtal *eller* att åtalet är påkallat från allmän synpunkt för att en åklagare ska väcka allmänt åtal (59 § upphovsrättslagen och 9 § kretsmönsterlagen). För övriga immaterialrättsintrång krävs både en åtalsangivelse och att åtalet av särskilda skäl är påkallat från allmän synpunkt (57 § patentlagen, 35 § mönsterskyddslagen, 9 kap. 1 § växtförädlarrättslagen, 8 kap. 1 § varumärkeslagen och 5 kap. 1 § lagen om företagsnamn).

I samband med att straffskalan för brott mot upphovsrättslagen skärptes på 1980-talet ändrades åtalsbestämmelsen så att åtal kunde väckas inte bara som tidigare när målsäganden angav brottet till åtal utan också när åtal var påkallat från allmän synpunkt, dvs. till vad som gäller i dag. Till grund för ändringen anfördes att det ibland hade visat sig svårt att få fram åtalsangivelser från utländska rättighetshavare. Som ett ytterligare argument angavs att den tekniska utvecklingen hade skapat förutsättningar för en omfattande och kommersiellt driven kopieringsverksamhet, som ofta avsåg verk eller prestationer till vilka ett stort antal personer hade bidragit. Enligt lagstiftaren innebar det att den personliga anknytningen, som tidigare hade anförts som skäl för att göra upphovsrättsintrång till ett angivelsebrott, inte längre var lika stark. Därutöver framhölls att lagstiftningen innehåller en noggrant avvägd balans mellan olika intressen och att det från kulturpolitisk synpunkt är viktigt att denna balans inte rubbas. Särskilt i situationer med omfattande, kommersiella intrång har samhället därför ett självständigt intresse och behov av att kunna ingripa med straffsanktioner för att se till att regelsystemet efterlevs. Samtidigt konstaterade man att åklagarna även framöver måste fästa stor vikt vid målsägandens synpunkter, men då inom ramen för bedömningen av om ett åtal är påkallat från allmän synpunkt (prop. 1981/82:152 s. 20 och 21).

När kretsmönsterlagen infördes utformades åtalsprövningsregeln på motsvarande sätt som i upphovsrättslagen, bl.a. med hänvisning till behovet av ett effektivt skydd och en liknande intrångsproblematik (prop. 1986/87:49 s. 14).

När det gäller utformningen av åtalsprövningsreglerna i övriga immaterialrättsliga lagar är det patentlagen som fått stå förebild. Bestämmelsen i patentlagen fick sin nuvarande utformning i samband med att brottet gick från att vara ett målsägandebrott som endast kan åtalas av en målsägande, till att bli ett angivelsebrott som kan åtalas av åklagare, men med den begränsningen att allmänt åtal bara fick väckas om det av särskilda skäl ansågs påkallat från allmän synpunkt. Till grund för ändringen anfördes bl.a. att patentintrång, liksom varumärkesintrång, står de egentliga förmögenhetsbrotten nära och att rättigheterna därför bör skyddas på det sätt som ett läggande under allmänt åtal medför. Det ansågs även stötande att i fråga om ett så pass allvarligt brott som patentintrång helt och hållet överlämna frågan om utkrävande av ansvar till målsäganden. Samtidigt underströks att patentintrång ofta är tekniskt mycket svårbedömda, vilket lämpar sig mindre väl för allmän åklagare att handlägga, samt att straffansvar i regel endast torde aktualiseras i grövre och mer uppenbara fall. De mest komplicerade målen bedömdes alltjämt behöva handläggas som civila patentprocesser (prop. 1966:40 s. 205, 206 och 277).

I samband med att åtalsförutsättningarna för patentintrång ändrades valde man också att skärpa åtalsprövningsreglerna i varumärkeslagen och utforma dem på samma sätt som i patentlagen utan närmare motivering. Därefter har motsvarande bestämmelser införts också i mönsterskyddslagen, växtförädlarrättslagen och dåvarande firmalagen (numera lagen om företagsnamn).

I samband med att straffskalorna på dessa områden skärptes på 1990-talet övervägdes om kravet på särskilda skäl skulle tas bort i lagarna, så att åtal kunde väckas när det ansågs påkallat från allmän synpunkt. Riksåklagaren hade något år tidigare i ett överprövningsbeslut uttalat att åtalsprövningsregeln är av det mest restriktiva slag som förekommer för fall där allmänt åtal över huvud taget kan förekomma (Riksåklagarens beslut den 2 januari 1992 i dnr AD 551, 596, 608–91). Som skäl för en ändring anfördes bl.a. att den växande kommersiella intrångsproblematiken hade ökat det allmännas intresse av att kunna ingripa straffrättsligt, särskilt när intrången begåtts i stor omfattning eller avsett stora värden. Det konstaterades också att denna typ av intrång betraktas som särskilt klandervärda på internationell nivå där man strävar efter att stärka de immaterialrättsliga skyddssystemen. Samtidigt kunde den svenska åtalsprövningspraxisen, vid en internationell jämförelse, uppfattas som så sträng att allmänt åtal för intrång i industriella rättigheter i praktiken inte kunde ske. Trots det gjordes i slutändan inte några ändringar i åtalsprövningsreglerna eftersom det ansågs kunna medföra ökade kostnader för polis och åklagare (prop. 1993/94:122 s. 57–59).

När 2010 års varumärkeslag togs fram övervägdes frågeställningen på nytt. Det konstaterades då att en närmare analys av reglerna om åtalsprövning behövdes, särskilt mot bakgrund av att varumärkesförfalskning och piratkopiering utgör ett stort och växande problem för rättighetshavarna och för samhället i stort. Eftersom det då pågick förhandlingar på EU-nivå som syftade till att harmonisera det straffrättsliga regelverket på

immaterialrättens område, och som även omfattade åtalsprövningsreglerna, ansågs det olämpligt att vid det tillfället överväga sådana ändringar i varumärkeslagen (prop. 2009/10:225 s. 271). Förhandlingarna resulterade emellertid inte till några nya regler.

Också åtalsprövningsregeln i patentlagen har nyligen setts över eftersom det under längre tid ifrågasatts varför de straffrättsliga sanktionsbestämmelserna i den lagen inte kommit till användning. Patentlagsutredningens bedömning, som än så länge bereds inom Regeringskansliet, är dock att åtalsprövningsregeln inte bör ändras av den anledningen (se SOU 2015:41 s. 197–203).

5 De immaterialrättsliga straffbestämmelserna

Utkastets förslag: Straffen för de allvarligaste formerna av immaterialrättsintrång ska skärpas och särskilda straffskalor för uppsåtliga grova brott och nya brottsbeteckningar ska införas i samtliga immaterialrättsliga lagar. Straffskalan för de grova brotten ska vara fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om ett brott är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen föregåtts av särskild planering, utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form, varit av större omfattning eller annars har varit av särskilt farlig art.

Utredningens förslag omfattar endast intrång i upphovsrätt och varumärkesrätt men överensstämmer i dessa delar i huvudsak med utkastets förslag. Utredningen föreslår dock att de grova brotten ska inkludera också grovt oaktsamma ageranden och att det vid bedömningen av om ett intrång är grovt särskilt ska beaktas om gärningen inneburit synnerligen kännbar skada, medfört betydande vinning eller annars har varit av särskilt farlig art (SOU 2018:6 s. 31–47).

Remissinstanserna: Med något undantag välkomnar alla remissinstanser utredningens förslag, eller har inga invändningar mot det. Tvärtom understryker flera remissinstanser behovet av skärpt lagstiftning på området.

Ett stort antal remissinstanser, däribland *Stockholms tingsrätt (Patent- och marknadsdomstolen, PMD)*, *Svea hovrätt (Patent- och marknadsöverdomstolen, PMÖD)*, *Uppsala och Lunds universitet*, *Svenskt Näringsliv*, *Tullverket*, *Sveriges Patentbyråers förening* och *Journalistförbundet*, menar dock att motsvarande förändringar bör övervägas i förhållande till samtliga immaterialrättsliga lagar, eller i vart fall i förhållande till mönsterskyddslagen och lagen om företagsnamn.

Tullverket, *Svenska Föreningen för Immaterialrätt (SFIR)* och *Sveriges Patentbyråers förening* påpekar att man utöver ett grovt upphovsrättsbrott skulle kunna överväga att införa ett ringa sådant brott, medan *Svenskt Näringsliv* noterar att ansvar för stämpling i förhållande till de grova brotten skulle kunna övervägas.

PMD anför att den föreslagna straffskalan för grova brott framstår som sträng i förhållande till andra oaktsamhetsbrott och lyfter bl.a. frågan om huruvida grovt oaktsamma intrång bör bedömas på samma sätt som uppsåtliga intrång. *Svenskt Näringsliv* däremot stödjer att uppsåt inte uppställs som en förutsättning för grovt brott och flera remissinstanser på rättighetshavarsidan menar att uppsåt i sig borde kunna tala för att ett brott är grovt.

Majoriteten av remissinstanserna har därutöver synpunkter på hur de grova brotten ska kvalificeras och ringas in.

Skälen för utkastets förslag

Det finns ett behov av att skärpa straffen för de allvarigaste intrången

Straffbestämmelserna i flertalet av de immaterialrättsliga lagarna fick sin nuvarande utformning vid ungefär samma tidpunkt som internet introducerades för den breda allmänheten. De upphovsrättsliga straffbestämmelserna är ytterligare ett decennium äldre. Utvecklingen av informations-samhället och den digitala tekniken har därefter i grunden förändrat vårt sätt att producera, distribuera och konsumera varor och tjänster. Internet har blivit en central kanal både för tillhandahållare och konsumenter och nya affärsmodeller och onlinetjänster har utvecklats som inte existerade för bara ett tiotal år sedan.

Sverige har tidigt legat långt fram i den tekniska utvecklingen. Det har gjort att svenska aktörer snabbt kunnat positionera sig på den nya marknad som bl.a. kännetecknas av skiftet från fysiska till immateriella tillgångar. Det är en av förklaringarna till varför svenska företag, innovatörer och kreatörer varit mycket framgångsrika i att ta fram banbrytande produkter, tjänster och lösningar och till att Sverige under många år rankats som ett av de mest innovativa länderna i världen.

För de immaterialrättsintensiva företagen är ett fungerande immaterialrättsligt skydd en förutsättning för att de ska ha möjlighet att få täckning för sina investeringar och kunna skapa nya verk, uppfinningar, produkter och tjänster. Det är också en avgörande anledning till varför dessa företag starkt kommit att bidra till vår samhällsekonomi och välfärd. I dag genererar de immaterialrättsintensiva företagen fler än vart tredje arbetstillfälle i Sverige och mer än 40 procent av vår bruttonationalprodukt. Skyddet bidrar också till att upprätthålla ett rikt och brett kulturutbud och gör det enklare för konsumenter att hitta de varor och tjänster som motsvarar konsumentens önskemål. Att slå vakt om de immateriella rättigheterna är därför angeläget inte bara för enskilda individer, rättighetshavare och företag utan för hela samhällsekonomin.

I takt med den tekniska utvecklingen och de immateriella tillgångarnas ökade betydelse har också intrångsproblematiken i grunden förändrats. Numera finns sofistikerade datorprogram för kopiering och spridning av t.ex. film, och tekniken för reproducering av fysiska föremål har gått framåt. Inte minst används de nya distributionsvägar som uppkommit i och med internet också för att begå intrång. Med hjälp av välorganiserade webbsidor begås intrången numera öppet, snabbt och enkelt och mer eller mindre anonymt. Webbsidorna riktar sig vanligtvis till en stor mottagarkrets i många länder och den bakomliggande verksamheten bedrivs ofta professionellt och systematiskt, med det huvudsakliga syftet att locka nya

kunder och snabbt skapa stora intäkter för huvudmännen. Enligt uppgifter från den europeiska immaterialrättsmyndigheten EUIPO skapar möjligheten till snabb och hög avkastning, i kombination med milda domar, incitament för kriminella ligor att ägna sig åt immaterialrättsintrång. Myndigheten och Interpol uppger också att det finns en tydlig koppling mellan storskalig intrångsverksamhet och annan organiserad brottslighet. Vinster som uppstår från handeln med piratkopierade varor riskerar därför att kanaliseras vidare till andra områden som t.ex. narkotikahandel och människosmuggling.

Att immaterialrättsintrången kommit att utvecklas till en professionell och lukrativ industri baserad på affärsmässiga överväganden leder inte bara till förluster för berörda företag och innehavare av immateriella rättigheter, utan också för samhället i stort. Bara för 13 undersökta sektorer inom EU beräknar man att immaterialrättsligt förfalskade varor årligen resulterar i direkta försäljningsförluster för berörda företag om knappt 60 miljarder euro och 434 000 förlorade arbetstillfällen. Om även de branscher som förser de direkt berörda med t.ex. material, varor eller tjänster räknas med, uppgår försäljningsförlusterna till över 100 miljarder euro och antalet förlorade arbetstillfällen till nästan 750 000 per år. För EU:s medlemsstater innebär det i förlängningen totala skatteförluster om knappt 15 miljarder euro per år. För svensk del har det beräknats att problematiken med immaterialrättsligt förfalskade varor årligen resulterar i 7 100 förlorade arbetstillfällen, mer än 7 miljarder kronor i förlorade skatteintäkter samt totala försäljningsförluster för svenska företag och rättighetshavare om 21 miljarder kronor.

Utvecklingen mot en storskalig och industriellt bedriven intrångsverksamhet leder alltså till omfattande försäljningsförluster som drabbar inte minst innovativa småföretag mycket hårt. Billigt producerade kopior skadar också den goodwill som tillverkaren av den äkta varan har, eftersom konsumenterna ofta kopplar ihop bristfällig kvalitet hos kopiorna med originalet. Även för konsumenterna kan kopieringen vara till nackdel. I vissa fall kan den kopierade produkten vara så dålig att den inte uppfyller de säkerhetskrav som man förknippar med originalprodukten. Detta är givetvis särskilt allvarligt när det gäller produkter som reservdelar, leksaker, läkemedel eller elektriska utrustningar. Den sistnämnda produktkategorin är en av de vanligast förekommande när det gäller förfalskade och piratkopierade varor som importeras till Sverige.

Jämfört med många andra länder har det i Sverige också förekommit en omfattande brottslighet som gjort det möjligt för internetanvändare att utan tillstånd ta del av och kopiera framför allt film. Enligt uppgifter från filmbranschen, som får stöd av internationella undersökningar, används sådana webbsidor i större utsträckning i Sverige än i t.ex. våra nordiska grannländer. Enligt vissa undersökningar använder sig så många som 75 procent av svenskarna i åldern 16–25 år av olovliga streamningstjänster. Det drabbar de upphovsmän, artister, skådespelare och andra som genom olika insatser har bidragit till det innehåll som kopieras och tillgängliggörs, men även andra aktörer i kedjan, t.ex. licenstagare, drabbas. Enligt den svenska film- och tv-branschen leder det sammantaget till förluster om ca 800 miljoner kronor per år, en utveckling som försvårar finansieringen av svensk film och som på sikt riskerar att leda till ett begränsat kulturutbud.

Den immaterialrättsliga intrångsproblematiken ser alltså väsentligen annorlunda ut i dag än när de nuvarande straffskalorna infördes. Numera finns en organiserad och strukturerad intrångsverksamhet som leder till stora skador för hela samhället. Det riskerar att slå undan benen för enskilda kreatörer, kulturskapare och småföretag och påverkar hela branscher. Det snedvrider konkurrensen för näringslivet och leder till att värdefulla arbetstillfällen och skatteintäkter går förlorade. I ett internationellt perspektiv har intrångsverksamheten också ofta koppling till annan grov brottslighet. Det finns därför anledning att se allvarligt på denna typ av brottslighet. Samtidigt som det knappast finns något behov av en allmän skärpning av straffen för immaterialrättsintrång är det tydligt att straffskalorna inte ger utrymme för att i de allvarligaste fallen döma ut ett straff som motsvarar brottets svårhet.

Straffskärpningen bör omfatta alla immaterialrättsliga lagar

Utredningens uppdrag har varit begränsat till att överväga straffskärpningar för upphovsrätts- och varumärkesintrång, och det är enbart i förhållande till upphovsrättslagen och varumärkeslagen som utredningen lämnar sådana förslag. Bakgrunden till avgränsningen är att det är på dessa områden som intrångsproblematiken, i vart fall i Sverige, hittills har varit mest påtaglig. De mål som förekommit i svenska domstolar och som rört straffansvar för storskaliga intrång har uteslutande rört dessa rättsområden. Som ett stort antal remissinstanser lyfter fram finns det emellertid goda skäl att ifrågasätta om det enbart av det skälet är rimligt att nu genomföra straffskärpningar bara i dessa båda lagar.

Regelverken och brottstyperna i samtliga immaterialrättsliga lagar är nära besläktade med varandra. Utvecklingen under de senaste decennierna har också gått mot mer enhetliga sanktionsbestämmelser på hela immaterialrättsens område. Ett exempel på det är det civilrättsliga sanktionsdirektivet som tagits fram inom EU. När det särskilt gäller straffskalorna i Sverige kan det också konstateras att de varit helt överensstämmande sedan 1990-talet och att det varit resultatet av en medveten strävan att skapa enhetlighet.

De olika skydd som erbjuds enligt immaterialrättslagarna överlappar dessutom ofta varandra. Det gäller inte minst för upphovsrätten och mönsterskyddet. En och samma produkt kan vara föremål för både upphovsrätt och mönsterskydd och en viss gärning kan därför vara straffbar enligt såväl upphovsrättslagen som mönsterskyddslagen. Även på områden där föremålet för respektive skydd skiljer sig åt kan liknande situationer uppstå. Det gäller t.ex. om en patenterad uppfinning kommit till uttryck i en produkt som samtidigt – på grund av formgivningens av produkten – är upphovsrättsligt skyddad.

Till detta kommer att skydden för varumärken och företagsnamn gäller korsvis (1 kap 8 § varumärkeslagen och 1 kap. 3 § lagen om företagsnamn). Det innebär att den som innehar ett varumärke har ensamrätt till detta också som företagsnamn och vice versa. Att varumärkesrätten och företagsnamnsrätten har ett så nära samband har i tidigare lagstiftningsärenden anförts som skäl för att så långt som det är möjligt samordna lagarna.

Det nära förhållandet mellan de olika immaterialrättsliga skydden innebär att det finns en uppenbar risk för tillämpningssvårigheter om straffbestämmelserna påtagligt skiljer sig från varandra. Initialt kan det vara svårt att avgöra vilken rättighet ett intrång avser och samma brottsliga gärning kan innefatta flera typer av intrång. Samtidigt kan de praktiska konsekvenserna bli stora beroende på vilken av lagarna man väljer att grunda sin talan på. Det gäller inte bara i fråga om vilket straff som kan dömas ut, utan också i fråga om preskriptionstid och vilka straffprocessuella tvångsmedel som finns att tillgå.

Det går inte heller att komma ifrån att differentierade straffskalor skulle ge intrycket av att vissa immateriella rättigheter är mer skyddsvärda än andra och det är svårt att motivera varför så skulle vara fallet. Särskilt tydligt blir det naturligtvis i fall då t.ex. ett omfattande patentintrång avseende ett läkemedel skulle kunna leda till ett påtagligt mildare straff än ett varumärkesintrång avseende samma läkemedel. Att de storskaliga och industriellt betonade intrången är mindre vanliga på andra områden än de varumärkes- och upphovsrättsliga kan knappast utgöra skäl för att döma till mildare påföljd om och när ett sådant intrång faktiskt förekommer. Det finns därför skäl att nu skärpa straffen för de allvarligaste intrången såvitt avser samtliga immateriella rättigheter. I praktiken kommer det dock, i vart fall inledningsvis, främst att få betydelse för upphovsrättsliga och varumärkesrättsliga intrång.

Särskilda straffskalor för grova uppsåtliga brott

Som utredningen föreslår bör straffskärpningen ske genom att särskilda straffskalor för grova brott införs i de immaterialrättsliga lagarna. Det skapar förutsättningar för en tydlig avgränsning av de allvarligaste formerna av intrång som är avsedda att omfattas av den straffskärpning som nu föreslås.

När det gäller straffskalans utformning framstår det – som utredningen också föreslår – som naturligt att bestämma straffminimum till fängelse i sex månader, bl.a. då det ligger i linje med flera andra grova brott enligt brottsbalken, såsom grov stöld och grovt bedrägeri.

Att bestämma straffmaximum är däremot inte lika självklart. Som *PMÖD* är inne på kan den av utredningen föreslagna tiden om sex år framstå som väl tilltagen med beaktande av att också grovt oaktsamma förfaranden omfattas. Samtidigt måste, som utredningen konstaterar, straffskalan ta höjd för de allra värsta tänkbara intrången och ge möjlighet till en proportionerlig straffmätning i de fallen. Ett straffmaximum om sex år skulle också överensstämma med det som gäller för t.ex. grov stöld och grovt bedrägeri, men även med straffmaximum för grovt penningtvätsbrott och grovt tullbrott, som immaterialrättsbrotten ofta utgör förbrott till.

Det kan dock konstateras att dessa övriga brottstyper genomgående förutsätter ett uppsåtligt agerande. Ett huvudargument då grovt oaktsamma immaterialrättsintrång gjordes straffbara i Sverige var att gärningsmän som medvetet håller sig omedvetna om ett intrång är lika straffvärda som de som agerar uppsåtligt (prop. 1993/94:122 s. 54). Det har i rättspraxis fått till konsekvens att också aktörer som haft en i någon mån mer perifer koppling till ett intrång kunnat straffas. Som framgår ovan syftar

emellertid de straffskärpningar som nu föreslås till att komma åt en intrångsverksamhet blivit alltmer systematisk och organiserad. Det handlar alltså om intrång som typiskt sett begås planlagt, strukturerat och utifrån affärsmässiga överväganden.

Som *Lunds universitet* pekar på är det viktigt att säkerställa att de grova immaterialrättsbrotten inte får en för vid räckvidd. De kvalifikationsgrunder som föreslås nedan syftar därför till att ringa in de allvarligaste och mest klandervärda fallen av intrång. Det är som utgångspunkt svårt att se att intrång skulle kunna begås under sådana förutsättningar utan att det föreligger i vart fall ett likgiltighetsuppsåt i förhållande till intrång i enskilda rättigheter.

Sammantaget finns det därför anledning att utgå från att ett krav på uppsåt för grova brott inte begränsar tillämpningsområdet för mycket. Däremot skulle ett sådant krav säkerställa att straffskärpingarna inte får ett alltför stort genomslag. De grova brotten bör därför bara omfatta uppsåtliga ageranden. Med en sådan utgångspunkt framstår också den av utredningen föreslagna straffskalan som välavvägd.

Kvalifikationsgrunder

Som framgår av bedömningarna ovan bör de straffskärpningar som nu föreslås genom införandet av grova brott ta sikte på den brottslighet som är av särskilt farligt slag för såväl rättighetshavarna som samhället. För att åstadkomma detta kan man – precis som utredningen föreslår beträffande upphovsrättslagen och varumärkeslagen – i straffbestämmelserna ange s.k. kvalifikationsgrunder, dvs. vad som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt. På så sätt säkerställs att ett brott som regel kommer att bedömas som grovt, om det föreligger sådana omständigheter som lagstiftaren särskilt framhållit. Det främjar alltså förutsebarheten och ger en bättre ledning och större enhetlighet i rättstillämpningen. Kvalifikationsgrunderna bör utformas på samma sätt i samtliga immaterialrättsliga lagar.

Såvitt avser vilka grunder som ska kvalificera ett brott som grovt föreslår utredningen att det särskilt ska beaktas om gärningen har inneburit synnerligen kännbar skada, medfört betydande vinning eller annars varit av särskilt farlig art.

Flera remissinstanser, däribland *Tillväxtverket*, *Svenska Föreningen mot Piratkopiering* och *Svenskt Näringsliv*, ifrågasätter lämpligheten i att ange synnerligen kännbar skada som en kvalifikationsgrund. Dessa remissinstanser menar att det kan leda till svåra bedömningsfrågor, men också att det kan ifrågasättas om målsägandens ekonomiska förutsättningar indirekt ska kunna påverka hur allvarligt ett intrång är. Den senare invändningen får stöd av bl.a. *Dataspelsbranschen*, *Bonnier Broadcasting*, *Film- och Tv-branschens samarbetskommitté*, *Rättighetsalliansen* och *Musikförläggarna* som menar att det måste tydliggöras att synnerligen kännbar skada kan drabba allt från enskilda aktörer till stora företag.

Ett av immaterialrättslagstiftningens centrala syften är att skydda rättighetsinnehavarens rätt att förfoga över sin ensamrätt och det värde som rättigheten är förknippad med. Att ett intrång resulterat i skada och hur stor denna skada är för rättighetshavaren är därför en relevant aspekt att beakta när man bedömer hur allvarligt ett intrång är. Det kan samtidigt konstateras

att det medför vissa svårigheter att ange skada som en särskild kvalifikationsgrund.

Utredningens förslag i denna del tar sikte på subjektiv skada, dvs. hur kännbar skadan varit i det enskilda fallet. Många immaterialrättsintrång sker i dag via nätet och det är inte ovanligt att flera verk eller produkter, som i sin tur har koppling till flera rättighetshavare, hanteras vid ett och samma brottstillfälle. Till skillnad från vad som gäller vid ett förmögenhetsbrott som t.ex. stöld är det under sådana förutsättningar svårt för gärningsmannen att skapa sig en uppfattning om hur skadan kan slå i det enskilda fallet. Det kan få till effekt att kvalifikationsgrunden slår mer eller mindre slumpartat. Som flera remissinstanser pekar på finns det samtidigt en risk för att objektivt sett synnerligen stora skador som inte slår särskilt hårt i det enskilda fallet (t.ex. för att rättigheten innehas av ett stort företag med en bred immaterialrättslig portfölj) inte i tillräcklig mån kan beaktas vid bedömningen av om ett brott ska bedömas som grovt.

Som ett alternativ skulle en kvalifikationsgrund som tar sikte på objektiv skada kunna övervägas. Såvitt avser intrång på internet kan det dock konstateras att ett mycket brett spektrum av handlingar kan leda till relativt stora skador. Det gäller t.ex. enskilda personers oorganiserade och enstaka intrång som sker för personliga syften. Som *SFIR* och *Lunds universitet* är inne på är avsikten inte att sådana ageranden ska bedömas som grova brott. Därtill kommer att det många gånger är svårt att bevisa vilken objektiv skada ett intrång resulterat i. Det märks inte minst i skadeståndsprocesser på immaterialrättens område där bevislätnadsregeln i 35 kap. 5 § rättegångsbalken ofta tillämpas. Det innebär i praktiken att skadan uppskattas till ett skäligt belopp. I en straffrättslig process gäller ett högre beviskrav än i tvistemål. Det finns därför anledning att anta att en kvalifikationsgrund som tar sikte på objektiv skada skulle kunna orsaka påtagliga bevissvårigheter inom ramen för en straffrättslig process.

Liknande svårigheter kan uppstå i förhållande till den av utredningen föreslagna kvalifikationsgrunden betydande vinning. Som *Svenskt Näringsliv* och flera företrädare för rättighetshavare pekar på finns det naturligtvis en risk för att aktörer som begår intrång mot bakgrund av kommersiella syften också vidtar åtgärder för att dölja vilka intäkter och tillgångar deras ageranden resulterar i. Dessutom är det ofta så att immaterialrättsliga intrångsmål omfattar delar av en större verksamhet t.ex. på så sätt att endast en viss andel av de verk som olovligen görs tillgängliga på en webbplats omfattas av åtalet. Under sådana förutsättningar kan det, som flera rättighetshavare påpekar, bli svårt att styrka hur stor vinning som uppkommit i förhållande till just dessa intrång. Som *PMÖD* är inne på är det dessutom vanligt att intäkter som kan knytas till gärningsmännen saknar direkt koppling till de intrång som åtalet mot dem faktiskt gäller. Det kan exempelvis gälla i situationer då huvudmännen bakom en webbplats inte kräver betalning från sina besökare för att få del av olovligt utlagd film, utan i stället får stora förtjänster hänförliga till donationer eller annonsintäkter. Även sådana förhållanden riskerar att medföra bevissvårigheter.

Flera remissinstanser med rättighetshavarintressen föreslår bl.a. mot denna bakgrund att ett kommersiellt syfte hos gärningsmannen i stället ska kunna kvalificera brottet som grovt. Det kan emellertid konstateras att det t.ex. vid varumärkesintrång, som bara kan begås yrkesmässigt eller i

näringsverksamhet, i princip alltid finns ett kommersiellt syfte. Inte heller en sådan kvalifikationsgrund framstår därför som lämplig.

Den samlade bedömningen är därför att kvalifikationsgrunder som uttryckligen tar sikte på skada och vinning bör undvikas. I stället bör andra kvalifikationsgrunder väljas som träffar de gärningar som typiskt sett orsakar stor skada eller vinning, men som samtidigt sällar bort mindre klandervärda gärningar, t.ex. en enskild persons oorganiserade och enstaka intrång som sker för personliga syften. Det vore alltså fördelaktigt om man vid bedömningen av om ett brott är grovt kan väga in eventuell skada och vinning, utan att dessa omständigheter blir centrala förutsättningar för att bedöma om ett brott är grovt.

Utöver eventuell skada och vinning föreslår utredningen att det ska beaktas om gärningen annars varit av särskilt farlig art. Inom ramen för denna allmänna kvalifikationsgrund finns bl.a. utrymme att beakta gärningsmannens tillvägagångssätt och inom vilket sammanhang en gärning företagits. Motsvarande kvalifikationsgrund finns i många andra straffrättsliga bestämmelser. Vanligtvis åsyftas här att brottsligheten föregåtts av särskild planering, att den utövats systematiskt eller inom ramen för en organiserad brottslighet, att brottsligheten har haft internationell anknytning eller att gärningsmannen på annat sätt visat särskild förlagenhet eller företagsamhet. Andra faktorer som kan beaktas är att gärningen varit av stor omfattning eller har bedrivits vanemässigt under lång tid. Detta är omständigheter som ytterst kan innebära att en gärning blir systemhotande.

Flera av de nu nämnda omständigheterna utgör centrala inslag i just den typ av immaterialrättsbrott som är att betrakta som särskilt klandervärda och allvarliga utifrån ett bredare samhällsperspektiv, dvs. de intrång som sker planlagt, strukturerat och utifrån affärsmässiga överväganden. Det framstår därför som lämpligt att använda den föreslagna kvalifikationsgrunden i de föreslagna bestämmelserna om grova brott.

I linje med vad *PMÖD* förordar bör kvalifikationsgrunderna ge konkreta exempel på farliga omständigheter. Det bör ske genom att några av de omständigheter som är centrala för de allvarligaste intrången särskilt anges i lagtexten. Vid bedömningen av om ett brott ska anses som grovt bör därmed särskilt beaktas om gärningen föregåtts av särskild planering eller utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form. Dessutom bör det anges att det särskilt ska beaktas om gärningen varit av större omfattning. Genom dessa kvalifikationsgrunder tydliggörs att fokus för bedömningen av gradindelning ska ligga både på gärningsmannens förlagenhet och gärningens storskalighet. Brott som begås på sådana sätt medför ofta att gärningsmannen kan bygga upp ekonomiska resurser som till del kan återinvesteras i verksamheten. Även i de fall där gärningsmannens motiv för att begå brott inte är ekonomiskt får ett sådant strukturerat eller omfattande tillvägagångssätt ofta försvärande effekter, t.ex. i form av stora skador för rättighetshavarna, tredje män och samhället i stort.

Att en gärning föregåtts av särskild planering eller har utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form är omständigheter som redan i dag ska beaktas som försvärande vid bedömningen av ett brotts straffvärde enligt 29 kap. 2 § 6 brottsbalken. När en sådan omständighet är avsedd att

leda till en uppgradering av brottet på så sätt att en strängare straffskala ska tillämpas finns det emellertid skäl att särskilt markera det i lagtexten.

Om en omständighet beaktats vid avgörandet av till vilken grad ett brott är att hänföra kan det saknas anledning att återigen beakta den som försvårande vid straffmätningen av brottet. En bedömning måste dock göras i det enskilda fallet. Om omständigheten med styrka talar för att brottet är allvarligt kan även straffvärdet påverkas i försvårande riktning.

Det är i sammanhanget viktigt att framhålla att lagtextens uppräkningskvalifikationsgrunder inte är uttömmande. Tvärtom ska de angivna omständigheterna ses som exempel på vad som särskilt ska beaktas när man bedömer om ett agerande är att betrakta som ett grovt brott. Det är alltså faktorer som ska väga tungt vid bedömningen. Det innebär å ena sidan att ett brott inte alltid måste rubriceras som grovt så snart någon av de särskilt angivna omständigheterna föreligger. Å andra sidan kan ett agerande bedömas som grovt också med hänvisning till andra allvarliga omständigheter. En helhetsbedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet måste alltid göras. Inom ramarna för den bedömningen är det alltså möjligt att också helt andra omständigheter än de särskilt angivna kan bli avgörande. Hit hör t.ex. den skada som gärningen inneburit för målsäganden och den vinst som den medfört för gärningsmannen. Detsamma gäller om gärningen inneburit risk för tredjemansskada, vilket någon remissinstans lyfter fram.

Brottsbeteckningar

Som utredningen finner finns det flera goda skäl till att införa brottsbeteckningar i de straffrättsliga portalparagraferna i upphovsrättslagen och varumärkeslagen. Det blir enklare att förstå vilken typ av brott som avses och domsluten blir mer enhetlig. I de immaterialrättsliga lagarna fyller brottsbeteckningarna också en annan viktig funktion, nämligen att tydliggöra när man har att göra med ett straffrättsligt och inte ett civilrättsligt ansvar för intrång. De föreslagna brottsbeteckningarna, upphovsrättsbrott och grovt upphovsrättsbrott respektive varumärkesbrott och grovt varumärkesbrott, som remissinstanserna inte har några synpunkter på, framstår som lämpliga.

Mot bakgrund av att det i detta utkast till lagrådsremiss föreslås att straffskärpningar ska genomföras i samtliga immaterialrättsliga lagar bör motsvarande brottsbeteckningar införas i övriga berörda lagar. Här utgör patentbrott och grovt patentbrott, mönsterskyddsbrott och grovt mönsterskyddsbrott, kretsmönsterbrott och grovt kretsmönsterbrott, växtförädlarrättsbrott och grovt växtförädlarrättsbrott samt företagsnamnsbrott och grovt företagsnamnsbrott lämpliga beteckningar.

Särskilda straffskalor för grova brott och brottsrubriceringar i respektive lags straffrättsliga portalparagrafer, får till konsekvens att även intrång i andra rättigheter som omfattas av paragraferna (närliggande rättigheter, EU-varumärken, gemenskapens växtförädlarrätt, europeiska patent och gemenskapsformgivning) kan bedömas som grova brott och omfattas av de nya brottsbeteckningarna. Det framstår som rimligt. Främst för att de rättigheterna inte har särbehandlats tidigare i fråga om straffrättsliga sanktioner, men också för att skydden som respektive portalparagraf omfattar ofta överlappar varandra vilket talar för att den straffrättsliga

sanktionen och brottsbeteckningen bör vara densamma. I linje med detta resonemang framstår det som lämpligt att helt andra typer av ageranden som tidigare särbehandlats och straffrättsligt sanktionerats enligt separata bestämmelser i de olika immaterialrättsliga lagarna inte omfattas av de föreslagna straffskärpningarna eller de nya brottsbeteckningarna. Det gäller bl.a. för kringgåenden av tekniska spärrar och information enligt 57 a och 57 b §§ upphovsrättslagen, bristande uppgiftsskyldighet enligt 62 § patentlagen och om felaktig användning av sortbenämning i 9 kap. 11 § växtförädlarrättslagen.

Det finns inte heller skäl att – som någon remissinstans efterlyser – nu överväga att införa ett ringa upphovsrättsbrott. Det gäller särskilt i ljuset av att det nedan föreslås en viss skärpning av åtalsprövningsreglerna beträffande just de upphovsrättsliga intrången (se vidare avsnitt 6).

Försök och förberedelse till grovt immaterialrättsbrott

Av respektive immaterialrättslig lag framgår att försök och förberedelse till intrång är straffbart. Det bör naturligtvis även fortsättningsvis gälla för de brott som framöver är att bedöma som grova.

Svenskt Näringsliv påpekar i sitt remissvar att straffrättsligt ansvar för stämpling skulle kunna övervägas i samband med att grova immaterialrättsbrott införs. Det har inte tidigare ansetts påkallat att straffsanktionera sådana ageranden i förhållande till immaterialrättsbrotten. På samma sätt som gäller för bestämmelserna om försök och förberedelse till brott, skulle särskilda bestämmelser om ansvar för stämpling aktualisera frågeställningar också i förhållande till det civilrättsliga sanktionssystemet, som inte är uppe till översyn inom ramen för detta lagstiftningsärende. Det gäller t.ex. i förhållande till bestämmelserna om vitesföreläggande, informationsföreläggande och intrångsundersökning. Ett eventuellt ansvar för åtgärder som är att anse som stämpling till brott bör därför inte övervägas i det här sammanhanget.

Vissa konsekvenser av förslaget

Den föreslagna straffskalan för grova immaterialrättsbrott får vissa konsekvenser för möjligheten att använda straffprocessuella tvångsmedel. Bland annat får hemlig övervakning av elektronisk kommunikation användas vid förundersökning avseende ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader (se 27 kap. 19 § tredje stycket 1 rättegångsbalken). Vidare medför straffskalan att bestämmelserna om s.k. utvidgat förverkande kan bli tillämpliga (36 kap. 1 b § brottsbalken). Förslaget påverkar också preskriptionstidens längd. För grova immaterialrättsbrott kommer preskriptionstiden att bli tio år (35 kap. 1 § första stycket 3 brottsbalken), vilket är fem år längre än för brotten av normalgraden (35 kap. 1 § första stycket 2 brottsbalken).

6 Ändrade åtalsprövningsregler

Utkastets förslag: Åklagaren ska få väcka åtal endast om det är motiverat från allmän synpunkt.

Utredningens förslag omfattar bara upphovsrätt och varumärkesrätt men överensstämmer i dessa delar med utkastets förslag (SOU 2018:6 s. 49–58).

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser är positiva till att åtalsprövningsreglerna i upphovsrättslagen och varumärkeslagen ändras så att de helt stämmer överens, eller lämnar förslaget utan invändning.

Uppsala universitet, Internationella föreningen för immaterialrättsligt skydd (AIPPI) och *Svenska Föreningen mot Piratkopiering (SACG)* påpekar dock att förslaget, totalt sett, kan få till effekt att det blir svårare att få åklagarens hjälp att väcka åtal för mindre allvarliga upphovsrättsintrång. De önskar därför att upphovsrättslagens nuvarande åtalsprövningsregel ska behållas och att motsvarande regel ska införas i varumärkeslagen.

I linje med tidigare redovisade uppfattningar menar flera remissinstanser, bl.a. *Stockholms tingsrätt (Patent- och marknadsdomstolen, PMD)*, *Svea hovrätt (Patent- och marknadsöverdomstolen, PMÖD)*, *Lunds universitet, Företagarna, Svenskt Näringsliv* och *Svenska Föreningen för Immaterialrätt (SFIR)*, att även denna förändring bör övervägas i samtliga immaterialrättslagar, eller i vart fall i mönsterskyddslagen och lagen om företagsnamn.

Skälen för utkastets förslag

Åtalsprövningsreglerna i upphovsrättslagen och varumärkeslagen bör utformas på samma sätt

Åtalsprövningsreglerna i upphovsrättslagen innebär att det räcker att målsäganden gör en åtalsanmälan *eller* att åtalet är påkallat från allmän synpunkt för att en åklagare ska väcka allmänt åtal (59 §). Åtalsprövningsreglerna i varumärkeslagen kräver däremot både en åtalsangivelse *och* att åtalet av särskilda skäl är påkallat från allmän synpunkt (8 kap. 1 §, se även avsnitt 4.2). Att åtalsprövningsreglerna skiljer sig åt beror inte på att lagstiftaren aktivt tagit ställning till behovet av olika regler i dessa båda lagar. I stället har reglerna utvecklats i olika takt, och omständigheter som inte har med brotten som sådana att göra har i viss utsträckning fått bestämma utformningen.

Det kan konstateras att det är vanligt att samma brottsliga agerande innefattar både ett upphovsrättsintrång och ett varumärkesintrång, t.ex. då upphovsrättsligt skyddade produkter saluförs under någon annans varumärke. Det framstår inte som ändamålsenligt att i princip samma brottsliga förfarande ska följa olika åtalsprövningsregler. Utgångspunkten bör därför vara att förutsättningarna för åtalsprövningen är desamma för båda formerna av immaterialrättsintrång.

När det gäller frågan om hur åtalsprövningsreglerna bör utformas framgår av tidigare redovisade förslag i detta utkast till lagrådsremiss att ett grovt upphovsrättsbrott eller varumärkesbrott ska kunna ge upp till sex års

fängelse. Det rör sig alltså om situationer av allvarliga olovliga utnyttjanden som många gånger har ett systemhotande inslag och där det finns ett starkt samhällsligt intresse av att kunna ingripa med straffsanktioner. Det är inte lämpligt att lägga ansvaret på en målsägande att avgöra om åtal ska få väckas avseende så pass allvarlig brottslighet. För det fall det handlar om brott som begåtts av personer med koppling till organiserad brottslighet framstår det dessutom som direkt stötande. För de grova brotten bör det därför inte krävas någon målsägandeangivelse.

När det gäller frågan om huruvida det bör krävas målsägandeangivelse för brott av normalgraden uppmärksammar utredningen att det kan leda till betydande tillämpningssvårigheter att låta olika åtalsprövningsregler gälla beroende på brottets svårhetsgrad. En domstol är inte bunden av hur åklagaren valt att rubricera en gärning utan kan döma för ett lindrigare brott. Om kravet på målsägandeangivelse skulle behållas för normalgradiga brott men inte gälla för grova, finns en risk för att rätten under pågående rättegång tvingas konstatera att förutsättningar för åtal saknas och att frågan om ansvar inte kan prövas i målet. Det kan då handla om en gärning som har legat mycket nära vad som krävs för att brottet skulle bedömas som grovt. Som utredningen lyfter fram är det dessutom ovanligt att olika åtalsprövningsregler används för normalgradiga respektive grova brott.

I tidigare lagstiftningsärenden har visserligen lyfts fram att kravet på målsägandeangivelse fyller en funktion i det att de intressen som målen berör kan vara av så personlig art att en rättegång inte bör inledas utan att målsäganden uttryckligen begärt det. Det absoluta kravet på målsägandeangivelse i upphovsrättslagen har emellertid redan tidigare frångåtts. Det skedde mot bakgrund av en ökande kommersiell och tekniskt driven intrångsproblematik som snarare gjorde det till regel än undantag att fler än en ensam upphovsman berördes av ett intrång och som samtidigt ökade samhällets självständiga intresse av att kunna beivra intrång och upprätthålla det upphovsrättsliga systemet (se avsnitt 4.2 och prop. 1981/82:152 s. 20 och 21). En liknande utveckling kan i dag konstateras på varumärkesområdet. Det är inte ovanligt att också andra än rättighetshavaren själv påverkas av ett intrång, t.ex. återförsäljare som slutit avtal om rätt att saluföra varor under ett varumärke eller konsumenter som fått produkter som varken överensstämmer med den kvalitet eller de säkerhetskrav som man förknippar med originalprodukten. Långsiktigt kan en omfattande intrångsverksamhet också påverka svensk konkurrenskraft och innovationsvilja. Mot den bakgrunden har även samhällets självständiga intresse av att kunna beivra intrång och upprätthålla de immaterialrättsliga systemen ökat. Det finns därför inte längre skäl att upprätthålla kravet på målsägandeangivelse i varumärkeslagen eller att återinföra ett sådant krav i upphovsrättslagen. De situationer där intressen av personlig art aktualiseras kan och bör i stället beaktas inom ramarna för åtalsprövningen i övrigt.

Omvänt bör det inte heller – som nu i upphovsrättslagen – vara tillräckligt att målsäganden anger brottet för att åklagaren ska vara skyldig att väcka åtal. Tvärtom bör allmänt åtal bara komma i fråga när det rör sig om en brottslighet där det finns ett klart samhällsintresse av ett straffrättsligt ingripande eller starka skäl med hänsyn till målsäganden att det allmänna medverkar. Även intresset av att koncentrera åklagarnas resurser till den

brottslighet där det finns ett allmänt intresse av ett ingripande talar för detta.

I det sammanhanget kan det särskilt lyftas fram att den tekniska utvecklingen fört med sig att en mycket bred grupp av ageranden numera kan straffas med stöd av bestämmelserna i upphovsrättslagen – allt från privatpersoners enstaka överträdelse som kan ha synnerligen begränsade skadeverkningar för rättighetshavaren till uppsåtlig brottslighet som sker i ett kommersiellt syfte inom ramen för en omfattande och organiserad brottslig verksamhet. Denna utveckling har skett parallellt med att det införts ett effektivare civilrättsligt sanktionssystem än det som gällde när de straffrättsliga åtalsprövningsreglerna i upphovsrättslagen utformades. Mot den bakgrunden framstår det numera som befogat att i viss mån skärpa åtalsprövningsregeln i upphovsrättslagen, trots att ändringen totalt sett får till konsekvens att möjligheten att väcka allmänt åtal i mindre allvarliga intrångsmål i någon mån begränsas, vilket bl.a. *Uppsala universitet* påpekar.

För såväl varumärkeslagens som upphovsrättslagens del bör alltså målsägandeangivelse i sig varken vara en förutsättning för åtal eller ensamt kunna leda till en skyldighet för åklagaren att väcka åtal.

När det därefter gäller vilka förutsättningar som i övrigt bör gälla för att väcka allmänt åtal kan följande konstateras. Varumärkeslagens krav på att åtal bara får väckas när det av särskilda skäl är motiverat från allmän synpunkt och den åtalspraxis som finns kring det regelverket ger uttryck för att åtal bara ska väckas i de allra mest kvalificerade situationerna. Sedan frågan om åtalsprövningsreglerna i varumärkeslagen övervägdes senast har den teknikdrivna intrångsproblematiken, som ofta baseras på rent affärsmässiga överväganden, blivit än mer framträdande. Numera utgör den industriella piratverksamheten – som ofta sker via internet – ett allvarligt och växande problem för samhället i stort, och det är mer angeläget än tidigare att kunna utnyttja de straffrättsliga sanktioner som finns för att komma åt även dessa olovliga förfaranden. Åtalsprövningsregeln i varumärkeslagen ter sig mot bl.a. den bakgrunden som alltför sträng. Åtal för varumärkesbrott bör därför kunna väckas i något fler fall än tidigare. För att åstadkomma det bör – i likhet med vad som redan gäller för upphovsrättsbrott – åtal kunna väckas i alla situationer där det bedöms motiverat från allmän synpunkt.

Åtalsprövningsreglerna i övriga immaterialrättsliga lagar bör också ändras

Ett stort antal remissinstanser menar att motsvarande förändringar av åtalsprövningsreglerna nu bör göras också i övriga immaterialrättsliga lagar, och det är naturligtvis lätt att instämma i att det – på samma sätt som gäller för straffskalorna – finns uppenbara systematiska skäl som talar för en sådan förändring. Dessutom framstår det även på dessa områden som olämpligt att i förhållande till de grova brott som nu föreslås göra möjligheterna till åtal beroende av målsägandeangivelse eller att tillämpa olika åtalsprövningsregler beroende på brottets svårhetsgrad.

När det gäller skyddet för kretsmönster och halvledarprodukter har hittillsvarande bestämmelser nära anslutit till motsvarande regler i upphovsrättslagen. En anledning till det är att de olika skyddsformerna

ofta tillämpas under olika stadier av framtagandet av samma produkt (t.ex. kan en ritning till ett kommande kretsmönster ha upphovsrättsligt skydd). De förändringar som nu föreslås innebär en viss skärpning av förutsättningarna för att väcka åtal för upphovsrättsliga intrång på så sätt att det alltid kommer krävas att åtal är motiverat från allmän synpunkt. Det framstår som orimligt att målsäganden vid intrång i ett kretsmönster eller en halvledarprodukt fortsättningsvis ska ha ett större utrymme att påverka åtalsfrågan än denne har vid ett intrång i ett upphovsrättsligt skydd. Motvarande förändringar bör därför göras i kretsmönsterlagen.

När det gäller de övriga lagarna motsvarar åtalsprövningsreglerna där den som i dag finns i varumärkeslagen. Att låta även dessa lagar omfattas av de förändringar som nu föreslås skulle alltså sänka kraven för att väcka åtal något. Mot detta talar i viss mån det förhållandet att intrångsproblematiken på dessa områden inte är lika omfattande som på upphovsrätts- och varumärkesområdet. Storskaliga, kommersiella och strategiskt planerade intrång i patent, mönsterskydd, växtförädlarrätt och företagsnamn tycks inte vara lika vanligt förekommande i Sverige.

Samtidigt är det svårt att förutse vad den tekniska utvecklingen och den ökade internationaliseringen av brottsligheten som pågår kommer att leda till när det gäller intrång också på dessa områden. Som flera remissinstanser, bl.a. *PMD*, *PMÖD*, *Svenskt Näringsliv* och *Lunds och Uppsala universitet*, pekar på är det dessutom vanligt att de immaterialrättsliga skydden överlappar varandra och skyddet för företagsnamn och varumärken gäller därutöver även korsvist (se också avsnitt 5). Att under sådana förutsättningar ha olika åtalsprövningsregler i de immaterialrättsliga lagarna kan skapa osäkerhet och onödiga valsituationer kring hur en straffrättslig talan bör utformas.

Därtill kommer att ett intrång i dessa rättigheter naturligtvis kan vara lika allvarligt, samhällsskadligt och omfattande som ett intrång i en upphovsrätt eller ett varumärke och det kan dessutom drabba en enskild, t.ex. en uppfinnare, hårt. Det går inte heller i denna fråga att komma ifrån att en striktare åtalsprövning i vissa fall kan ge intrycket av att vissa immateriella rättigheter är mer skyddsvärda än andra. Det gäller särskilt i förhållande till enskilda rättighetshavare. En sådan ordning skulle också kunna skapa incitament att fokusera på en viss typ av intrång, t.ex. i gränslandet mellan mönsterskydd och upphovsrätt. Sammantaget bör därför samma åtalsprövningsregler införas i samtliga immaterialrättsliga lagar. Det innebär alltså att kravet på målsägandeangivelse bör tas bort och att allmänt åtal bör kunna väckas när det är motiverat från allmän synpunkt.

När det särskilt gäller patentlagen bör dock i sammanhanget följande lyftas fram. I tidigare lagstiftningsärenden har det konstaterats att dessa mål är särskilt komplicerade och därför mindre lämpliga för allmän åklagare att handlägga. Det har vidare understrukits att straffansvar för patentintrång som regel bara bör aktualiseras i grövre och mera uppenbara fall, och att övriga mål i stället ska handläggas som civila patentprocesser mellan större företag där frågan om straffrättsligt ansvar aldrig blir aktuell (se prop. 1966:40 s. 205 och 206). Detta är ståndpunkter som i viss mån återupprepats och vidareutvecklats i bl.a. Patentlagsutredningens betänkande (SOU 2015:41) som för närvarande bereds i Regeringskansliet.

Visserligen är det riktigt att patentintrången, och intrången i växt-förädlarrätt som står patentintrången nära, ansetts vara särskilt svårbedömda. Det kommer bl.a. till uttryck i att det i dessa lagar finns särskilda bestämmelser om rättens sammansättning. Sedan år 2008 finns dock särskilda åklagare som har till uppgift att hantera immaterialrättsliga mål. De tillsattes i samband med att diskussionen om olaglig fildelning var som störst men deras uppgift är inte begränsad till upphovsrätt. Tanken är tvärtom att de ska kunna hantera även andra immaterialrättsbrott. Även Polismyndigheten har numera specialutbildad personal för att utreda immaterialrättsbrott.

Det förhållandet att patentintrången ofta är mycket svåra att utreda och bedöma utgör inte heller i sig ett skäl för att möjligheterna att väcka åtal för uppenbara fall av intrång bör vara mer begränsade än på immaterialrättsområdet i övrigt. Enskilda uppfinnare har naturligtvis en berättigad förväntan att få samhällets skydd när deras prestationer utnyttjas medvetet och olovligen av någon annan, på samma sätt som en upphovsman eller varumärkesinnehavare har i samma situation.

Att patentintrång typiskt sett är svårbedömda kommer dock att få genomslag även framöver. Det kan t.ex. noteras att det i dag i praktiken inte förekommer att patentintrång blir föremål för åtal, trots att åtalsprövningsreglerna är utformade på samma sätt som för varumärkesintrång. Därtill kommer att de förändringar som nu föreslås alltså innebär att en åtalsbegränsning ska gälla för patentintrången. Åtalet ska vara motiverat från allmän synpunkt. Inom ramarna för den bedömningen måste naturligtvis de särskilda förutsättningar som gäller på just patentområdet beaktas. Dessa förhållanden och kravet på subjektiv täckning (för normalgradiga brott uppsåt eller grov oaktsamhet och för grova brott uppsåt) kommer även fortsättningsvis få till effekt att straffansvar för intrång i patent främst aktualiseras vid klara och tydliga fall av intrång, och inte när det t.ex. är svårt att fastställa om ett intrång begåtts objektivt sett. Komplicerade civilrättsliga bedömningar av om intrång föreligger bör med andra ord inte heller framöver ankomma på åklagaren utan får i stället handläggas inom ramen för en civil process.

7 Förverkande och beslag

Utkastets bedömning: Det bör inte införas nya bestämmelser i de immaterialrättsliga lagarna om beslag av egendom som skäligen kan antas bli föremål för förverkande. Det finns inte heller något behov av lagändringar när det gäller hanteringen av domännamn som förverkats.

Utredningen föreslår att all slags egendom som skäligen kan antas vara förverkad enligt upphovsrättslagen eller varumärkeslagen ska kunna tas i beslag. I övrigt överensstämmer utredningens och utkastets bedömningar i denna del (SOU 2018:6 s. 59–79).

Remissinstanserna: Ingen remissinstans ifrågasätter i och för sig att det är en rimlig utgångspunkt att all slags egendom som skäligen kan antas

vara förverkad också borde kunna säkras. Flera remissinstanser, bland annat *Ekobrottsmyndigheten*, *Internetstiftelsen i Sverige (IIS)*, *Tullverket*, *Stockholms tingsrätt (Patent- och marknadsdomstolen, PMD)* och *Svea hovrätt (Patent- och marknadsöverdomstolen, PMÖD)*, ifrågasätter dock utredningens förslag till lösning i speciallagstiftning. Om egendom (t.ex. domännamn) ska kunna beslagtas redan under brottsutredning menar remissinstanserna att möjligheten borde stå till buds också vid misstanke om annan allvarlig brottslighet. Flera av remissinstanserna rekommenderar därför att frågan ses över i en bredare straffrättslig kontext och att eventuella ändringar genomförs i rättegångsbalkens bestämmelser om beslag.

Därutöver understryker bl.a. *IIS* att frågor om användningen av straffprocessuella tvångsmedel som riktar sig mot kommunikation är principiellt viktiga. Bland annat eftersom det väcker frågor i förhållande till våra grundlagar och kan få mycket långtgående effekter också på framtida kommunikation. *IIS* ifrågasätter därför om det inte bör uppställas särskilda krav i lagstiftningen för sådan tvångsmedelsanvändning. *Journalistförbundet*, *TU Medier i Sverige* och *Kommerskollegium* framför liknande synpunkter.

Vidare påpekar bl.a. *Justitiekanslern*, *Journalistförbundet*, *Sveriges Television* och *TU Medier i Sverige* att de föreslagna bestämmelserna antingen inte alls, eller endast i begränsad omfattning, kommer att kunna tillämpas på sajter som har ett utökat grundlagsskydd. Flera remissinstanser har också konkreta frågeställningar kring tillämpningen av förslaget, inte minst i en internationell kontext.

De remissinstanser som företräder rättighetshavarintressen (t.ex. *Rättighetsalliansen*, *Film- och TV-branschens Samarbetskommitté*, *IFPI Sverige* och *Film & Tv producenterna*) är överlag positiva till utredningens förslag också i denna del. De understryker att förslaget kan ha positiva effekter på det brottsförebyggande arbetet samt ifrågasätter att förslaget skulle vara problematiskt i förhållande till våra grundlagar med hänvisning till att det redan i dag är möjligt att beslagta egendom som kan bli föremål för en civilrättslig skyddsåtgärd.

Ingen remissinstans ifrågasätter utredningens slutsats att det inte behövs särskilda lagregler om hantering av domännamn som förverkats.

Skälen för utkastets bedömning

Närmare om beslag och förverkande av egendom

I samtliga immaterialrättsliga lagar finns särskilda bestämmelser om förverkande av egendom. Dessa tillämpas framför de generella bestämmelserna om förverkande i 36 kap. brottsbalken. Enligt de särskilda bestämmelserna kan egendom som ett intrång gäller och egendom som använts som hjälpmedel vid brott förverkas (se t.ex. 53 a § upphovsrättslagen). Därutöver finns bestämmelser om skyddsåtgärder som ger möjligheter att på civilrättslig grund på ett liknande sätt ingripa mot intrångsgörande egendom och hjälpmedel som använts vid intrång (se t.ex. 55 § upphovsrättslagen). En talan om en civilrättslig skyddsåtgärd kan föras inom ramarna för ett tvistemål eller i form av ett enskilt anspråk i ett straffrättsligt förfarande.

I domstolspraxis har det konstaterats att t.ex. rätten till ett domännamn som använts som hjälpmedel för att begå upphovsrättsintrång utgör sådan egendom som kan förverkas med stöd av bestämmelserna i upphovsrättslagen. Också i förhållande till de allmänna bestämmelserna om förverkande av hjälpmedel i brottsbalkens 36 kap. har det i praxis konstaterats att varje form av egendom kan förverkas.

Ett framtida straffrättsligt förverkande eller en framtida civilrättslig skyddsåtgärd kan säkerställas på olika sätt för tiden fram till dess att frågan avgjorts. Om det handlar om att säkra ett framtida förverkande av ett hjälpmedel för att förebygga brott är det i första hand reglerna om beslag i 27 kap. rättegångsbalken som blir aktuella att tillämpa. Enligt dessa bestämmelser gäller bl.a. att ett föremål som skäligen kan antas komma att förverkas på grund av brott får tas i beslag. Som utredningen konstaterar talar allt för att föremål i dessa bestämmelser – till skillnad från egendom i förverkandebestämmelserna – endast omfattar lösöre och inte t.ex. ett domännamn.

Om en talan om en civilrättslig skyddsåtgärd förs inom ramarna för ett tvistemål kan egendom säkras enligt de allmänna bestämmelserna om säkerhetsåtgärder i 15 kap. rättegångsbalken. Därutöver finns i de immaterialrättsliga lagarna särskilda bestämmelser enligt vilka egendom som kan bli föremål för en skyddsåtgärd får tas i beslag, om brott enligt lagen skäligen kan antas föreligga. Ett sådant beslag kan alltså enligt ordalydelsen omfatta all slags egendom och inte endast föremål. I detta avseende skiljer sig alltså de straffrättsliga och civilrättsliga regleringarna åt. Samtidigt ska reglerna om beslag i brottmål i allmänhet, dvs. 27 kap. rättegångsbalken, tillämpas också i fråga om beslag som sker för att säkerställa en civilrättslig skyddsåtgärd (se t.ex. 59 § upphovsrättslagen). Den särskilda beslagsmöjligheten är alltså tänkt att vara tillämplig i brottmål och för att säkra målsägandens enskilda anspråk i ett sådant förfarande. Som utredningen konstaterar innebär detta bl.a. att det normalt torde vara åklagare som har att fatta beslut i frågan.

Det bör inte införas några nya särskilda regler om beslag

Bestämmelserna i de immaterialrättsliga lagarna om beslag som sker för att säkra en civilrättslig skyddsåtgärd omfattar alltså egendom medan rättegångsbalkens bestämmelser om beslag för att säkra ett straffrättsligt förverkande omfattar föremål. De särskilda beslagsbestämmelserna i immaterialrättslagarna tillkom vid en tidpunkt då det kanske inte på samma sätt som i dag fanns anledning att överväga möjligheterna att ta också annan egendom än föremål i beslag. De uttalanden som gjordes i de lagstiftningsärendena ger inget tydligt stöd för att man avsåg att ge mer långtgående möjligheter i detta avseende än vad som gäller för statens del enligt de allmänna reglerna i rättegångsbalken. Tvärtom angavs syftet vara att försätta innehavare av immateriella rättigheter i samma position som andra brottsoffer och ge dem samma möjligheter som en målsägande som framställer ett anspråk grundat på äganderätt (prop. 1960:17 s. 302 och 308, prop. 1960:167 s. 183–185 och 256, prop. 2004/05:135 s. 122 och SOU 1956:25 s. 443).

Samtidigt ligger det naturligtvis nära till hands att, som utredningen också gör, ge begreppet egendom samma innebörd här som det bedömts

ha i övriga nu aktuella bestämmelser. Det skulle då vara möjligt att beslagta ett domännamn som använts som hjälpmedel vid brott för att säkra en civilrättslig skyddsåtgärd men inte för att säkra ett straffrättsligt förverkande. Staten skulle alltså ha sämre möjligheter i detta avseende än enskilda rättighetshavare. Det talar för att nu möjliggöra att även annan egendom än föremål kan tas i beslag när myndigheter utreder ett immaterialrättsbrott. Det är också det huvudsakliga skälet till att utredningen föreslår bestämmelser med en sådan innebörd.

Det kan emellertid konstateras att möjligheterna att inom ramen för en brottsutredning ta kontroll över egendom för att säkra ett framtida förverkande, t.ex. genom ett beslag, inte är sämre på immaterialrättsens område än vad som allmänt gäller inom den brottsbekämpande verksamheten. Som bl.a. *Ekobrottsmyndigheten*, *PMD* och *PMÖD* pekar på är möjligheterna att säkra annan egendom än föremål i syfte att kunna förverka egendomen en fråga som kan aktualiseras över stora delar av det straffrättsliga området. Behovet av att kunna förhindra någons användning av t.ex. ett domännamn torde vara minst lika stort på andra områden med internetdriven brottslighet, t.ex. vid terroristbrott, barnpornografibrott eller narkotikabrott. Mot den bakgrunden framstår det inte som självklart att nu genom specialbestämmelser i de immaterialrättsliga lagarna utvidga möjligheterna att beslagta egendom i anledning av just denna typ av brott. Det gäller, som *PMÖD* pekar på, oavsett om de civilrättsliga möjligheterna att ingripa skulle vara mer långtgående på detta område. Att det är möjligt att på målsägandens initiativ ta ett domännamn i beslag kan tvärtom tala för att behovet av utökade beslagsmöjligheter är mindre på immaterialrättsområdet än för andra brottstyper. I samma riktning talar det förhållandet att det sedan utredningen tillsattes klarlagts i rättspraxis att domstol på talan av en rättighetshavare kan förelägga en internetoperatör att hindra tillgång till webbplatser där det begås omfattande intrång (s.k. blockering).

Eventuella inskränkningar i rätten att förfoga över kommunikationsmedel (t.ex. ett domännamn) väcker – som flera remissinstanser lyfter fram – därutöver ett antal frågor i förhållande till bl.a. yttrande- och informationsfriheten. Som utredningen konstaterar är dessa i många fall av komplex natur där olika grundlagsskyddade rättigheter ställs mot varandra. För verksamheter som omfattas av det utökade grundlagsskyddet i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen väcks dessutom frågor om hur utredningens förslag förhåller sig till dessa lagars förbud mot censur och andra hindrande åtgärder.

Som utredningen lyfter fram är det i och för sig en rimlig utgångspunkt att egendom som kan komma att förverkas också bör kunna säkras under en brottsutredning. Beslagsreglerna är emellertid i första hand inriktade på de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att hantera fysiska föremål och avpassade för hur möjligheterna att förfoga över sådan egendom lämpligen bör rubbas och återställas. Det är därför inte alldeles självklart att andra typer av egendom bör säkras på samma sätt. På det straffrättsliga området kan det alltså generellt finnas anledning att överväga om möjligheten att säkra annan egendom än föremål inför ett framtida förverkande bör utökas och om det i så fall bör ske genom beslag eller på något annat sätt. I ett sådant sammanhang kan det också finnas skäl att ytterligare överväga om sådana bestämmelser bör kompletteras med

särskilda krav när det gäller åtgärder som tar sikte på kommunikationsmedel.

Sammanfattningsvis görs därför bedömningen att det inte finns anledning att nu införa särskilda regler i de immaterialrättsliga lagarna om beslag av egendom för att säkra straffrättsliga förverkanden.

Det bör inte införas några nya regler om hanteringen av förverkade domännamn

I rättspraxis har det konstaterats att domännamn kan förverkas. Att förverkad egendom tillfaller staten följer direkt av lag. Det innebär att staten blir ny innehavare av rätten att använda domännamnet och ska inträda som ny avtalspart i förhållande till domännamnsadministratören. Därmed övergår också betalningsansvaret för domännamnet på staten. Om staten väljer att inte betala för domännamnet kan det på nytt bli tillgängligt för registrering, om domännamnsadministratören – för svenskt vidkommande Internetstiftelsen i Sverige (ISS) – bedömer att det är godtagbart. Inom ramen för utredningens arbete har det bl.a. övervägts om nya bestämmelser om hanteringen av förverkade domännamn behöver införas för att säkerställa att sådan nyregistrering, i vart fall under viss tid, inte ska kunna ske.

Bedömningen i betänkandet, som inte ifrågasätts av någon remissinstans, är att sådana bestämmelser varken behövs eller är lämpliga att införa eftersom de skulle kunna bli alltför ingripande. Dagens system som möjliggör för staten att fortsätta betala för ett domännamn för att på så sätt säkerställa att det under viss tid blir oregistrerbart, och domännamnsadministratörens möjlighet att bestämma att ett namn inte är godtagbart för registrering, framstår som fungerande och möjligt att anpassa efter situationen. Särskilda regler för hantering av domännamn som har förverkats bör därför inte införas i de immaterialrättsliga lagarna.

8 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Utkastets förslag: De nya bestämmelserna ska träda i kraft den 1 juli 2020.

Utkastets bedömning: Det behövs inte några övergångsbestämmelser.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer med utkastets, dock föreslås andra ikraftträdandedatum (SOU 2018:6 s. 81–83).

Remissinstanserna har inga synpunkter på förslagen.

Skälen för utkastets förslag och bedömning

Ikraftträdande

Lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. De nya bestämmelserna bedöms kunna träda i kraft den 1 juli 2020.

Övergångsbestämmelser

Enligt 2 kap. 10 § reageringsformen får det inte dömas ut en svårare brotts-påföljd för en gärning än vad som var föreskrivet när den begicks.

Denna princip kommer till uttryck också i 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken. Enligt 5 § andra stycket ska straff bestämmas efter den lag som gällde när gärningen företogs, om inte den lag som gäller när domen meddelas leder till frihet från straff eller till lindrigare straff. Bestämmelsen anses vara generellt tillämplig inom straffrätten, dvs. även inom specialstraffrätten.

De ändrade bestämmelserna om särskilda straffskalor för grovt brott som föreslås i detta utkast till lagrådsremiss ska alltså inte tillämpas på gärningar som har begåtts före ikraftträdandet. Straffskalorna enligt nuvarande lagstiftning är mest förmånliga för den tilltalade.

Enligt 7 § lagen om införande av brottsbalken ska åklagarens befogenhet att föra talan om brott bedömas efter den lag som gäller när åtal väcks. Bedömningen ska dock alltid ske efter äldre lag om brottet var undantaget från allmänt åtal när handlingen företogs. Detsamma gäller om det då fanns något särskilt villkor för sådant åtal och det villkoret inte har tagits upp i den nya lagen. Även bestämmelsen i 7 § anses vara generell tillämplig inom straffrätten.

Enligt nuvarande lagstiftning får åklagaren väcka åtal för brott mot upphovsrättslagen och kretsmönsterlagen endast om målsäganden anger brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt. Bestämmelserna innehåller ett särskilt villkor, nämligen att åtal endast får väckas om det är påkallat från allmän synpunkt. I bestämmelserna finns även ett undantag från detta villkor som innebär att om målsäganden anger brottet till åtal, så gäller inte det särskilda villkoret utan vanliga åtalsprövningsregler. Den ändring som nu görs innebär endast att undantaget tas bort. Det särskilda villkoret för åtal blir kvar. Denna situation faller inom huvudregeln i 7 §, vilket innebär att åklagarens befogenhet att föra talan om brott ska bedömas efter den lag som gäller när åtal väcks.

I nuvarande åtalsbestämmelser i övriga immaterialrättsliga lagar finns två särskilda villkor som enligt förslaget inte tas upp i de nya bestämmelserna. Varken kravet på målsägandeangivelse eller kravet på att åtal av särskilda skäl är motiverat från allmän synpunkt finns med i de föreslagna åtalsbestämmelserna. I stället införs ett särskilt villkor om att åtal ska vara motiverat från allmän synpunkt. Det undantag som finns i 7 § om att bedömningen ska ske efter den äldre lagen, om det när handlingen företogs fanns ett särskilt villkor för åtal som inte finns med i den nya bestämmelsen, blir här tillämpligt. Detta innebär att för gärningar som har begåtts innan lagändringarna träder i kraft tillämpas de åtalsbestämmelser som därtills gällt. För gärningar som begås efter det att åtalsbestämmelserna har ändrats ska de nya åtalsbestämmelserna gälla.

Utredningen gör, mot bakgrund av det anförda, bedömningen att det inte behövs några övergångsbestämmelser för de bestämmelser som föreslås. Den bedömningen delas.

9 Konsekvenser

Utkastets bedömning: De föreslagna ändringarna leder inte till annat än begränsade kostnadsökningar som ryms inom befintliga anslagsramar.

Utredningens bedömning överensstämmer med utkastets men baseras på ett snävare förslagsunderlag (SOU 2018:6 s. 85–89).

Remissinstanserna: Få remissinstanser har synpunkter på konsekvensbedömningen. Enligt *Polismyndigheten* kan det emellertid inte uteslutas att utredningens förslag till ändrade regler om åtalsprövning kan resultera i ett ökat antal utredningsåtgärder samt kostnader för att hantera en ökad mängd beslag för myndigheten. *Svenska Föreningen mot Piratkopiering (SACG)* befävar detsamma såvitt avser utredningens förslag rörande beslag. *Småföretagarnas riksförbund* påpekar vidare att många företag är obenägna att anmäla immaterialrättsbrott, bl.a. på grund av långa handläggningstider. Om förslaget till skärpta straff får till effekt att utredningar om immaterialrättsbrott prioriteras högre kan även anmälningsbenägenheten öka, vilket skapar osäkerhetsmoment vid konsekvensbedömningen. *Åklagarmyndigheten* däremot bekräftar att eventuella kostnadsökningar bör rymmas inom befintliga anslag.

Skälen för utkastets bedömning: De föreslagna lagändringarna innebär bl.a. att immaterialrättsbrotten kompletteras med en särskild straffskala och egen rubricering för grova brott. Straffet för de grova brotten ska vara fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Ändringarna kan antas resultera i att påföljden för allvarliga immaterialrättsbrott i något fler fall än i dag kommer att bestämmas till fängelse och att längden av utdömda fängelsestraff vid allvarliga intrång kommer att öka något. Det kan medföra en viss ökning av Kriminalvårdens kostnader. Vidare kan det inte uteslutas att begränsade merkostnader kan uppkomma för Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och domstolarna till följd av att möjligheten att använda vissa tvångsmedel ökar genom förslaget och att en längre preskriptionstid kommer att gälla för de grova brotten i förhållande till motsvarande brott av normalgraden. Bedömningen är dock att dessa eventuella merkostnader kan finansieras inom myndigheternas befintliga anslag.

Det är svårare att bedöma vad förslaget till ändrade åtalsprövningsregler kommer att få för konsekvenser. Enligt manuellt framtagna siffror har åklagarna under den senaste tioårsperioden (t.o.m. år 2017) väckt ca 110 åtal för brott mot upphovsrättslagen och varumärkeslagen samt utfärdat knappt 20 strafförelägganden. I snitt innebär det elva åtal och två strafförelägganden per år, även om skillnaden mellan olika år har varit stor. Antalet åtal för brott mot upphovsrättslagen har varit mer än fem gånger vanligare (90 åtal) än åtal för brott mot varumärkeslagen (17 åtal). När det gäller strafförelägganden har så gott som samtliga avsett brott mot upphovsrättslagen. För intrång i övriga immateriella rättigheter har inte några allmänna åtal väckts eller några strafförelägganden utfärdats under samma tidsintervall (patent, mönster, kretsmönster, växtförädlarrätt eller företagsnamn).

Att målsägandeangivelse inte längre kommer att vara en tillräcklig förutsättning för åtal kommer sannolikt att få till konsekvens att åklagarna framöver fattar färre beslut om åtal för brott mot upphovsrättslagen.

Samtidigt finns det skäl att tro att främst åtal om varumärkesbrott, men även åtal om patentbrott, mönsterskyddsbrott, växtförädlarrättsbrott och företagsnamnsbrott, kan komma att öka något. Den förväntade ökningen är dels en följd av att kravet på målsägandeangivelse tas bort, dels en följd av att kravet för när åklagaren får väcka åtal mildras något (genom att "särskilda skäl" utgår). Den första ändringen medför uppskattningsvis inte någon större ökning av antalet åtal. De fall där det är svårt att i tid komma i kontakt med målsäganden eller där denne utsatts för hot måste bedömas vara ovanliga. Situationer där målsäganden motsätter sig en rättegång kan tänkas vara något fler, men inte heller här kan det antas röra sig om särskilt många fall. Den förväntade ökningen av åtal kommer snarast uteslutande att bero på att kravet på särskilda skäl tas bort. Här ska dock understrykas att även det kvarvarande kravet, att åtal ska vara motiverat från allmän synpunkt, alltså utgör ett särskilt villkor för åtal. Även framöver kommer möjligheten att väcka allmänt åtal för dessa måltyper alltså att vara begränsad i jämförelse med vad som gäller i allmänhet.

Vad som anförts om antalet åtal gäller även för strafförelägganden. Ändringarna kommer antagligen att leda till färre strafförelägganden för upphovsrättsbrott samt fler för varumärkesbrott. Även strafförelägganden för patentbrott, mönsterskyddsbrott, växtförädlarrättsbrott och företagsnamnsbrott kan komma att öka något jämfört med i dag.

Det är inte alldeles enkelt att närmare räkna på antalet åtal och strafförelägganden utifrån de nya förutsättningarna. Som utredningen konstaterar finns det emellertid goda skäl att utgå från att minskningen av antalet åtal och strafförelägganden för brott mot upphovsrättslagen kommer att bli större än ökningen av antalet åtal och strafförelägganden för brott mot varumärkeslagen.

När det därefter gäller en eventuell ökning av åtal och strafförelägganden för övriga måltyper, är det rimligt att utgå från att den totalt sett kommer att bli liten. Till skillnad från vad statistiken på varumärkesområdet visar har antalet åtal och strafförelägganden för dessa måltyper fram till i dag varit icke existerande, trots att samma åtalsprövningsregler gällt för det industriella rättsskyddet överlag. Skälen till detta kan vara flera. Exempelvis kan det vara så att det begås färre patentbrott, mönsterskyddsbrott, växtförädlarrättsbrott och företagsnamnsbrott än varumärkesbrott. En annan förklaring kan vara att det är lättare att upptäcka och bevisa ett varumärkesintrång än intrång i andra industriella rättsskydd. Oavsett vilka anledningarna till de redan existerande skillnaderna är så finns det ingenting som talar för att måltypernas frekvens i förhållande till varandra kommer att förändras på ett mer påtagligt sätt till följd av de åtalsprövningsregler som nu föreslås. Tvärtom finns det skäl att utgå från att de särskilda förutsättningar som fram till nu gjort att åtal inte väckts för t.ex. patentintrång kommer att få genomslag också framöver och oavsett åtalsprövningsreglernas utformning (se avsnitt 6).

Den samlade bedömningen är därför alltså att förslagen som helhet inte kommer att leda till annat än marginellt ökade kostnader för Åklagarmyndigheten. De kostnadsökningar som de förändrade åtalsprövningsreglerna kan medföra på vissa områden bedöms i allt väsentligt vägas upp

av kostnadsminskningar på andra områden. I förhållande till den konsekvensbedömning som utredningen gjort måste också beaktas att det i detta utkast inte föreslås någon utökad möjlighet att ta egendom i beslag.

Polismyndigheten och *Småföretagarnas riksförbund* anför att förslaget till ändrade åtalsprövningsregler kan resultera i en ökad mängd beslag, utredningsåtgärder och därmed kostnader för Polismyndigheten. Som exempel uppger Polismyndigheten att de i dag, vid ett planerat tillslag efter anmälan från en målsägande i syfte att utreda och beslagta vissa specificerade misstänkta varumärkesförfalskade produkter, kan bortse från andra förfalskningar som påträffas under tillslaget eftersom de inte har angivits av målsäganden. En sådan begränsning befarar Polismyndigheten att man inte längre kan göra om åtalsprövningsreglerna ändras i enlighet med förslaget.

Enligt rättegångsbalkens bestämmelser är utgångspunkten att en förundersökning ska inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats (23 kap. 1 § rättegångsbalken). Det innebär som regel att en förundersökning inte ska inledas förrän målsägandeangivelse skett om angivelse är en förutsättning för allmänt åtal (NJA II 1943 s. 299). Om det innebär fara att avvakta en målsägandeangivelse får förundersökning inledas och beslag verkställas ändå (23 kap. 1 § tredje stycket rättegångsbalken). Vid beslag, som vid all användning av straffprocessuella tvångsmedel, förutsätts att förundersökning redan inletts eller inleds i samband därmed. Under vissa förutsättningar har dock förundersökningsplikten begränsats. Det gäller bl.a. om det kan antas att åtal för brottet inte kommer att ske till följd av bestämmelser om särskild åtalsprövning (alltså att kravet på att åtalet ska vara motiverat från allmän synpunkt inte är uppfyllt) och något väsentligt allmänt eller enskilt intresse inte åsidosätts därmed (23 kap. 4 a § rättegångsbalken).

Som *Polismyndigheten* anför är det inte uteslutet att antalet förundersökningar och beslag kan öka något för de brott som föreslås få lindrade åtalsprövningsregler och slopade krav på målsägandeangivelse, t.ex. varumärkesbrotten. Redan i dag får dock förundersökning inledas och beslag verkställas om det innebär fara att avvakta en målsägandeangivelse, vilket ofta torde kunna vara fallet vid den typen av tillslag som Polismyndigheten exemplifierar med. På motsvarande sätt kommer också skyldigheten att inleda förundersökning inskränkas för de brott som i dag har målsägandeangivelse som en tillräcklig förutsättning för åtal, men som framöver måste vara motiverade från allmän synpunkt, i första hand de mycket mer frekventa upphovsrättsbrotten. Bedömningen är därför att de föreslagna ändringarna sammantaget inte kommer att få så stora konsekvenser för Polismyndigheten, vare sig i fråga om beslag eller ökade utredningsåtgärder.

Även om de ändrade åtalsprövningsreglerna totalt sett skulle leda till något fler förundersökningar, beslag, åtal och strafförelägganden per år får de begränsade kostnader som det skulle kunna innebära anses rymmas inom de befintliga anslagen för Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten. Som ett exempel kan nämnas att åklagarna under år 2016 väckte sammanlagt 170 000 åtal. Endast 11 av dessa avsåg immaterialrättsintrång. Med förslaget finns det dessutom bättre förutsättningar för myndigheterna

att rikta in sin verksamhet på den brottslighet på området som är särskilt samhällsfarlig, vilket kan leda till vissa effektivitetsvinster.

De ändrade åtalsprövningsreglerna bedöms inte heller medföra några ytterligare kostnader för de domstolar som berörs av förslagen. Det totala antalet åtal bedöms bli ungefär detsamma som med nuvarande regler. Antalet mål vid Patent- och marknadsdomstolen, i Patent- och marknadsöverdomstolen samt hos Högsta domstolen beräknas inte överstiga det antal som tidigare har uppskattats utifrån nuvarande lagstiftning. Om förslaget, mot förmodan, skulle innebära något fler åtal kan de inte anses utgöra så många till antalet att de kan ha någon direkt inverkan på domstolarnas befintliga anslag.

Sammantaget finns det alltså inte anledning att räkna med att förslagen kommer att leda till ökade utgifter för det allmänna, och de kostnadsökningar som eventuellt kan uppstå för berörda myndigheter är inte större än att de rymms inom befintliga anslagsramar.

10 Författningskommentar

10.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

53 § Den som *uppsåtligen eller av grov oaksamhet* beträffande ett litterärt eller konstnärligt verk vidtar åtgärder som innebär intrång i den till verket enligt 1 och 2 kap. knutna upphovsrätten eller som strider mot föreskrift enligt 41 § andra stycket eller mot 50 §, döms för upphovsrättsbrott till böter eller fängelse i högst två år. *Detta gäller också om någon för in ett exemplar av ett verk till Sverige i syfte att sprida det till allmänheten, om exemplaret framställts utomlands och motsvarande framställning här skulle ha varit straffbar enligt första meningen.*

Om brottet begåtts uppsåtligen och är att anse som grovt, döms för grovt upphovsrättsbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

- 1. föregåtts av särskild planering,*
- 2. utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form,*
- 3. varit av större omfattning, eller*
- 4. annars har varit av särskilt farlig art.*

Den som för sitt enskilda bruk kopierar ett datorprogram som är utgivet eller av vilket exemplar har överlåtits med upphovsmannens samtycke, ska inte dömas till ansvar, om förlagan för kopieringen inte används i näringsverksamhet eller offentlig verksamhet och han eller hon inte utnyttjar framställda exemplar av datorprogrammet för annat ändamål än sitt enskilda bruk. Den som för sitt enskilda bruk framställer exemplar i digital form av en offentliggjord sammanställning i digital form ska under de förutsättningar som nyss nämnts inte dömas till ansvar.

Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 53 b § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första eller andra stycket döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Paragrafen innehåller bestämmelser om straffansvar. Den ändras på så sätt att nya brottsbeteckningar och en särskild straffskala för grovt brott införs.

I övrigt görs redaktionella och språkliga ändringar. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Straff enligt förevarande paragraf kan dömas ut vid intrång i upphovsrätt till ett litterärt eller konstnärligt verk. Detsamma gäller för åtgärder som strider mot en föreskrift som en upphovsman har meddelat i testamente enligt 41 § andra stycket och för åtgärder som innebär intrång i det s.k. titelskyddet i 50 §. Av 57 §, som hänvisar till förevarande paragraf, följer dessutom att samma straffansvar gäller vid intrång i upphovsrätten närstående rättigheter enligt 5 kap., dvs. i förhållande till skydden för utövande konstnärer, framställare av ljud- och bildupptagningar, radio- och TV-företag, framställare av kataloger m.m. och fotografer.

Genom ändringen i *första stycket* första meningen introduceras upphovsrättsbrott som beteckning för denna brottstyp. Bestämmelsens tillämpningsområde är oförändrat. Den nya brottsbeteckningen gäller alltså för brott mot alla bestämmelser som sanktioneras i förevarande paragraf. Straffskalan är som hittills böter eller fängelse i högst två år. I andra meningen återfinns bestämmelsen i hittillsvarande tredje stycket som flyttas upp i paragrafen.

I det nya *andra stycket* införs en ny svårhetsgrad som betecknas grovt upphovsrättsbrott. Straffskalan är fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Bestämmelsen omfattar endast uppsåtliga ageranden. Det betyder att samtliga objektiva rekvisit måste vara täckta av gärningsmannens uppsåt. Att i vart fall likgiltighetsuppsåt förelagat vid den typen av ageranden som det grova brottet tar sikte på torde många gånger kunna visas med hjälp av t.ex. varningsbrev, handlingar från verksamhetens uppbyggnad eller med hänvisning till den relativt omfattande undersökningsplikt som följer av att man deltar i planerade och avancerade upplägg.

Vid bedömningen av om ett upphovsrättsbrott är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen föregåtts av särskild planering, utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form, varit av större omfattning eller annars har varit av särskilt farlig art. Några av dessa omständigheter motsvarar det som ska beaktas som försvårande vid bedömningen av ett brotts straffvärde enligt 29 kap. 2 § 6 brottsbalken. Om omständigheten redan beaktats vid bedömningen av om ett brott ska vara grovt så kan det saknas anledning att återigen beakta den som försvårande vid straffmätningen. Beroende på med vilken styrka omständigheten förelagat och vilka omständigheter i övrigt som talat för att brottet ska bedömas som grovt kan dock även straffvärdet påverkas i försvårande riktning.

Enligt *första punkten* ska det särskilt beaktas om gärningen föregåtts av särskild planering. Det innebär att planeringen ska ha gått utöver vad som typiskt sett krävs för att ett brott av det aktuella slaget ska kunna genomföras. Det kan t.ex. handla om att bygga upp en effektiv produktionskedja eller en strukturerad och användarvänlig distributionskanal (t.ex. en webbsida) som syftar till att attrahera och förenkla för möjliga intressenter att ta del av intrångsgörande material. Att gärningsmannen vidtagit åtgärder för att möjliggöra förtjänster på agerandet (även i form av t.ex. annonsintäkter eller donationer) kan också beaktas. Detsamma gäller om gärningsmannen vidtagit åtgärder för att dölja brottsligheten eller göra den mer svårupptäckt. Också åtgärder som tvärtom vidtas för att marknadsföra

agerandet i syfte att uppnå större effekt kan innebära att gärningen ska anses ha föregåtts av särskild planering.

Enligt *andra punkten* ska det särskilt beaktas om gärningen utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form. Det innebär att gärningen ska ha begåtts inom ramen för en struktur där flera personer samverkat under en inte helt obetydlig tidsperiod för att begå brott. Det är inte tillräckligt att det aktuella brottet skett i samverkan. Personerna ska ha ingått i en sammanslutning eller ett nätverk av viss kontinuitet vars syfte att begå brott sträckt sig längre än till enbart det ifrågavarande brottet. Att gärningen utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form betyder att gärningen ska ha ett naturligt samband med brottsligheten. Det fordras därför att åklagaren lyfter fram och styrker att brottsligheten skett inom ramen för en sådan struktur. Att gärningsmännen delat upp ansvaret för olika moment mellan sig för att effektivisera, vidareutveckla och optimera intrånget talar ofta för att gärningen utgjort led i en brottslighet som utövats i organiserad form. Likaså att gärningen begåtts inom ramen för en för ändamålet särskilt uppbyggd verksamhet som bedrivs i inte obetydlig skala. Ett ytterligare exempel är när verksamheten bedrivits inom ramen för en i övrigt kriminell organisation.

Det är inte nödvändigt att den som begår brottet ursprungligen varit involverad i att organisera brottsligheten, men gärningsmannen måste ha förstått, eller i vart fall ha haft anledning att räkna med, att han eller hon varit en del av ett mer organiserat upplägg. En gärningsman som begår brott endast genom att använda t.ex. ett nätverk eller tjänst som tagits fram inom ramen för en större organiserad brottslighet kan därför inte per automatik betraktas som delaktig i densamma (jfr rättsfallet NJA 2014 s. 859). Ett brott som begås inom ramen för en sammanslutning eller ett nätverk med legal verksamhet kan som utgångspunkt inte anses utgöra ett led i organiserad brottslighet. Situationen kan dock vara en annan om den illegala delen av verksamheten separat betraktat är av sådan omfattning att den kan anses vara organiserad. Detsamma gäller om den legala verksamheten endast utgör en täckmantel för illegal verksamhet.

Enligt *tredje punkten* ska det särskilt beaktas om gärningen varit av större omfattning. Härmed avses såväl den situationen att gärningen avsett en stor mängd olika verk och andra skyddade prestationer som att t.ex. en stor mängd olovliga kopior av samma verk saluförts. Inom ramen för denna omständighet kan också beaktas om ett intrång pågått under en avsevärd tid. Oavsett utifrån vilken aspekt en gärning bedöms krävs att gärningen såvitt avser omfattningen påtagligt går utöver vad som är typiskt för gärningar av det ifrågavarande slaget.

Enligt *fjärde punkten* ska det särskilt beaktas om gärningen annars har varit av särskilt farlig art. Denna allmänna kvalifikationsgrund ger möjlighet att ytterligare beakta gärningsmannens tillvägagångssätt och inom vilket sammanhang en gärning företagits. Som exempel på sådana omständigheter kan nämnas att ett upparbetat och upprepat tillvägagångssätt använts för att begå brott, att brottsligheten haft internationell anknytning eller att gärningsmannen på annat sätt än som tidigare nämnts visat särskild förlagenhet eller företagsamhet.

Vid bedömningen av om en gärning är att betrakta som ett brott av normalgraden eller grovt brott ska det göras en helhetsbedömning utifrån

alla omständigheter vid brottet. De särskilt angivna kvalifikationsgrunderna innebär att bedömningens fokus främst ska ligga på den planering och organisation som legat bakom brottet, men att även gärningens storskalighet ska beaktas. Exemplifieringen innebär dock inte att det är nödvändigt att bedöma brottet som grovt om någon av dessa omständigheter föreligger. Såväl dessa som andra relevanta omständigheter kan göra sig gällande med olika styrka i den helhetsbedömning som blir avgörande för gradindelningen. Omvänt är det alltså inte uteslutet att bedöma brottet som grovt med hänvisning till andra omständigheter än de som särskilt anges i paragrafen. Så kan vara fallet t.ex. i förhållande till gärningar som orsakat mycket stora skador för målsäganden eller som inneburit mycket stora ekonomiska vinster för gärningsmannen. Också det förhållandet att en gärning inneburit risk för människors hälsa och säkerhet kan vägas in.

Upphovsrättsbrott som en gärningsman begår utan någon närmare planering eller organisation och utan någon mer övergripande målsättning än att möjliggöra sin egen privata konsumtion eller för att tillgodose sina egna privata syften ska som regel bedömas som brott av normalgraden. Det bör typiskt sett gälla även när gärningen t.ex. är av stor omfattning. Som exempel kan nämnas en enskilds persons olovliga fildelning av upphovsrättsligt skyddat material som sker för privata syften. Inte heller ett bagatellartat intrång av mindre omfattning, som visserligen begås inom ramen för ett planerat och mer avancerat upplägg, bör bedömas som grovt. Detsamma gäller för intrång som enbart avser en upphovsmans ideella rätt, en åtgärd som strider mot vad som föreskrivits om utövandet av en upphovsrätt i testamente eller ett intrång i det s.k. titelskyddet.

I *femte stycket* klargörs det att ansvar för försök och förberedelse till grovt upphovsrättsbrott kan dömas ut enligt 23 kap. brottsbalken.

59 § *Åklagaren får väcka åtal för brott* som avses i denna lag endast om åtal är motiverat från allmän synpunkt.

Överträdelse av 3 § eller av föreskrift enligt 41 § andra stycket får alltid beivras av upphovsmannens efterlevande make, släktingar i rätt upp- och nedstigande led eller syskon.

Egendom som avses i 55 § får, om brott enligt denna lag skäligen kan antas föreligga, tas i beslag. I fråga om ett sådant beslag tillämpas reglerna om beslag i brottmål i allmänhet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när åklagare får väcka åtal, om efterlevandes talerätt och om beslag. Åtalsbestämmelsen ändras så att åklagaren får väcka åtal endast om det är motiverat från allmän synpunkt. Övervägandena finns i avsnitt 6.

I *första stycket* anges när åklagare får väcka åtal. Två ändringar görs. För det första utgår den särskilda regel som hittills har gällt åtal för överträdelse av förbudet mot kringgående av tekniska åtgärder enligt 57 b § andra stycket. Det innebär inte någon ändring i sak för denna typ av överträdelse. Åtal ska i dessa fall alltså vara motiverat från allmän synpunkt. Den andra ändringen som görs innebär att bestämmelsen om målsägandeargivelse för övriga brott mot lagen tas bort. Det är alltså inte längre tillräckligt att målsäganden anger brottet till åtal för att åklagaren, om de

allmänna förutsättningarna för åtal i rättegångsbalken är uppfyllda, ska vara skyldig att väcka allmänt åtal.

Att bestämmelsen om målsägandeangivelse tas bort innebär inte att målsägandens uppfattning saknar betydelse för om åtal ska väckas. Målsägandens intresse av att en rättsprocess förs ska vägas in vid bedömningen av om åtal är påkallat från allmän synpunkt, liksom målsägandens intresse av det motsatta. Om det inte föreligger några omständigheter som gör att brottet ska bedömas som grovt, bör målsägandens syn som regel väga tungt.

Sammantaget innebär ändringarna att samtliga brott som avses i lagen får åtalas av åklagare endast om det är motiverat från allmän synpunkt. Utöver det som sagts om målsägandeangivelse, innebär detta inte någon förändring i förhållande till hittillsvarande ordning. I förhållande till det grova upphovsrettsbrott som nu införs bör åtal regelmässigt anses vara motiverat från allmän synpunkt.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

Överväganden om ikraftträdande och behovet av övergångsbestämmelser finns i avsnitt 8.

Lagändringarna träder i kraft den 1 juli 2020. Det finns inte några övergångsbestämmelser. Den nya bestämmelsen om grovt brott tillämpas dock bara på gärningar som begås efter ikraftträdandet (jfr 5 § lagen om införande av brottsbalken). Åklagares befogenhet att föra talan om brott ska bedömas efter den lag som gäller när åtal väcks, vilket innebär att den nya åtalsbestämmelsen är omedelbart tillämplig vid ikraftträdandet (jfr 7 § lagen om införande av brottsbalken). Det gäller alltså oavsett när brottet har begåtts.

10.2 Förslaget till lag om ändring i patentlagen (1967:837)

57 § *Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet gör intrång i den ensamrätt som patent medför (patentintrång), döms för patentbrott till böter eller fängelse i högst två år.*

Om brottet begåtts uppsåtligen och är att anse som grovt, döms för grovt patentbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

- 1. föregåtts av särskild planering,*
- 2. utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form,*
- 3. varit av större omfattning, eller*
- 4. annars har varit av särskilt farlig art.*

Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 57 b § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första eller andra stycket döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i denna paragraf endast om åtal är motiverat från allmän synpunkt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om straffansvar och åtalsföresättningar. Nya brottsbeteckningar och en särskild straffskala för grovt brott införs, och åtalsbestämmelsen ändras så att åtal får väckas endast om det är motiverat från allmän synpunkt. I övrigt görs redaktionella och språkliga ändringar. Övervägandena finns i avsnitt 5 och 6.

Patentskydd med verkan i Sverige uppstår genom registrering, antingen som en följd av en svensk patentansökan hos Patent- och registreringsverket, en internationell patentansökan (enligt konventionen om patentsamarbete, PCT) som fullföljs här eller en europeisk patentansökan hos europeiska patentverket (enligt den europeiska patentkonventionen, EPC) som sedermera kan valideras i Sverige. På sikt ska det även bli möjligt för innehavaren av ett europeiskt patent att begära enhetlig verkan för patentet. Om det europeiska patentverket registrerar enhetlig verkan för patentet gäller skyddet i alla EU:s medlemsstater som deltar i systemet. Straff enligt förevarande paragraf kan utdömas för intrång i alla patent som har verkan i Sverige oavsett på vilket av ovan beskrivna sätt skyddet har erhållits. Av 106 § följer att straffansvaret också gäller för intrång i ett tilläggsskydd som kan meddelas för läkemedel eller växtskyddsmedel.

Genom ändringen i *första stycket* introduceras patentbrott som beteckning för detta brott. Bestämmelsens tillämpningsområde är dock oförändrat. Straffskalan är som hittills böter eller fängelse i högst två år.

I det nya *andra stycket* införs en ny svårhetsgrad som betecknas grovt patentbrott. Straffskalan är fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Bestämmelserna motsvarar de nya bestämmelserna i 53 § andra stycket lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (se kommentaren till den paragrafen). I bestämmelserna anges inte att det vid bedömningen av om ett brott är grovt särskilt ska beaktas om gärningen inneburit risk för människors hälsa och säkerhet. Sådana omständigheter, som t.ex. försäljning av piratkopierade läkemedel, kan dock ändå få betydelse inom ramen för den helhetsbedömning av brottet som ska göras i det enskilda fallet.

De begränsningar av straffansvar som finns i hittillsvarande första stycket andra meningen flyttas till *tredje stycket*. Bestämmelserna i hittillsvarande andra stycket flyttas till *fjärde stycket* och det klargörs att bestämmelsen om ansvar för försök eller förberedelse till brott ska tillämpas också i förhållande till det nya grova brottet.

I *femte stycket* finns åtalsprövningsregeln som enligt hittillsvarande reglering finns i tredje stycket. Två ändringar görs i regeln. Kravet på målsägandeangivelse tas bort. Att målsäganden angett brottet är alltså inte längre en förutsättning för åtal. Därutöver ändras kravet på att åtal av särskilda skäl ska vara påkallat från allmän synpunkt till att åtal ska vara motiverat från allmän synpunkt. Kravet för att kunna väcka åtal sänks alltså något i förhållande till hittillsvarande ordning och motsvarar det som gäller enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Det är alltså alltjämt fråga om en begränsad åtalsrätt för åklagaren. Den särskilda åtalsprövningsregeln enligt 62 § fjärde stycket patentlagen (1967:837) kvarstår också oförändrad.

Att kravet på målsägandeangivelse tas bort torde i praktiken inte leda till någon stor förändring. Även fortsättningsvis finns det skäl att anta att målsäganden normalt kommer att ha anmält brottet. Utan en sådan anmälan är det typiskt sett svårt för polis och åklagare att få kännedom om

brottet. Målsägandens medverkan genom anmälan, men också under utredningen, är många gånger också en förutsättning för att en förundersökning ska kunna bedrivas på ett rimligt sätt. Ändringen kan dock få avgörande betydelse i situationer då åtal är motiverat från allmän synpunkt men målsägande av någon anledning väljer att inte anmäla brottet – exempelvis p.g.a. hot eller av rädsla för goodwillförluster.

Vid bedömningen av om åtal är motiverat från allmän synpunkt ska – på samma sätt som framhållits i anslutning till andra bestämmelser av motsvarande slag – hänsyn tas till brottslighetens art och syfte liksom till vilka omständigheter i övrigt som förelegat vid brottets förövande. Utgångspunkten bör vara att allmänt åtal ska anses motiverat från allmän synpunkt när det finns ett klart samhällsintresse i att brottet beivras. Ett sådant samhällsintresse kan föreligga om en brottstyp tar sig särskilt allvarliga uttryck eller får en stor utbredning i samhället. En förutsättning för det sistnämnda bör dock vara att det inte handlar om helt bagatellartade brott som endast resulterat i begränsad skada. Vid bedömningen kan det t.ex. vara relevant att beakta om intrånget har haft stor omfattning, skett i en rättighet av betydande värde (som t.ex. tillkommit efter stora investeringar), utförts på ett förslaget sätt, pågått under lång tid, är uttryck för ett uppenbart lagtrots eller avser skadliga produkter. Även det faktum att intrång skett på ett sätt som rubbar den avvägning mellan olika intressen som den immaterialrättsliga lagstiftningen bygger på kan beaktas vid bedömningen av om ett åtal är motiverat från allmän synpunkt. Vid grovt brott får åtal närmast regelmässigt anses vara motiverat från allmän synpunkt.

Också sociala hänsyn, främst till målsäganden, kan ha betydelse när man bedömer om åtal är motiverat från allmän synpunkt. Så kan t.ex. vara fallet om en rättighetshavare drabbats mycket hårt av ett intrång, särskilt om det framgår att han eller hon själv har försökt att stoppa intrånget men inte har möjlighet att göra det på egen hand. Samma synsätt kan vara motiverat då en rättighetshavare med små resurser har utsatts för intrång av en intrångsgörare med betydligt större resurser. Det gäller särskilt om brottet är gränsöverskridande och det finns behov av att använda de möjligheter som en åklagare har att begära rättslig hjälp utomlands.

En helhetsbedömning av samtliga omständigheter som i det enskilda fallet har betydelse för frågan om huruvida åtal är motiverat från allmän synpunkt måste alltså göras, där den ifrågavarande rättighetens särskilda förutsättningar också måste vägas in. Delvis andra hänsyn kan t.ex. göra sig gällande vid intrång i patent än vad som är fallet vid intrång i upphovsrätt.

Att kravet på målsägandeangivelse tas bort innebär inte att målsägandens syn saknar betydelse för om åtal ska väckas. Tvärtom ska den beaktas och vägas in vid bedömningen av om åtal är påkallat från allmän synpunkt. Om det inte föreligger några omständigheter som gör att brottet ska bedömas som grovt, och andra intressen än målsägandens inte berörs i någon nämnvärd utsträckning, är utgångspunkten att målsägandens ståndpunkt ska väga tungt. Saken kan dock behöva bedömas annorlunda om det rör sig om produkter som riskerar människors hälsa eller säkerhet. Även om målsäganden inte vill att åtal väcks, kan i en sådan situation bedömningen göras att åtal är motiverat från allmän synpunkt.

För att åklagaren ska väcka åtal räcker det emellertid inte att åtalet är motiverat från allmän synpunkt. Allmänna förutsättningar för åtal enligt rättegångsbalken måste alltid vara uppfyllda. I det ligger att bevisningen måste vara tillräckligt stark och att åklagaren på objektiva grunder ska kunna förvänta sig en fällande dom. Sådana förutsättningar föreligger främst vid klara fall av intrång. Det torde därför inte heller framöver komma i fråga att inom ramarna för en straffrättslig talan avgöra intrångssituationer som omfattar komplicerade civilrättsliga bedömningar, t.ex. om avgränsningen av ett patents skyddsomfång. Som hittills är det alltså främst klara fall av intrång ska bli föremål för straffrättsliga förfaranden.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

Överväganden om ikraftträdande och behovet av övergångsbestämmelser finns i avsnitt 8.

Lagändringarna träder i kraft den 1 juli 2020. Det finns inte några övergångsbestämmelser. Den nya bestämmelsen om grovt brott tillämpas dock bara på gärningar som begås efter ikraftträdandet (jfr 5 § lagen om införande av brottsbalken). De nya förutsättningarna för väckande av allmänt åtal i 57 § femte stycket tillämpas bara i fråga om gärningar som begås efter ikraftträdandet (jfr 7 § lagen om införande av brottsbalken). För gärningar som har begåtts före ikraftträdandet tillämpas äldre bestämmelser om allmänt åtal.

10.3 Förslaget till lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970:485)

35 § *Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet gör intrång i en mönsterrätt (mönsterintrång), döms för mönsterskyddsbrott till böter eller fängelse i högst två år.*

Om brottet begåtts uppsåtligen och är att anse som grovt, döms för grovt mönsterskyddsbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

- 1. föregåtts av särskild planering,*
- 2. utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form,*
- 3. varit av större omfattning, eller*
- 4. annars har varit av särskilt farlig art.*

Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 35 b § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första eller andra stycket döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i denna paragraf endast om åtal är motiverat från allmän synpunkt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om straffansvar och åtalsförutsättningar. Nya brottsbeteckningar och en särskild straffskala för grovt brott införs, och åtalsbestämmelsen ändras så att åtal får väckas endast om det

är motiverat från allmän synpunkt. I övrigt görs redaktionella och språkliga ändringar. Övervägandena finns i avsnitt 5 och 6.

Mönsterrättsligt skydd av en produkts utseende och form med verkan i Sverige uppstår genom registrering hos Patent- och registreringsverket av ett mönster, registrering hos EU:s immaterialrättsmyndighet (EUIPO) av en gemenskapsformgivning eller offentliggörande inom EU av en gemenskapsformgivning. Straff enligt förevarande paragraf kan utdömas för intrång i alla mönsterskydd som har verkan i Sverige oavsett på vilket av ovan beskrivna sätt skyddet har erhållits.

Genom ändringen i *första stycket* introduceras mönsterskyddsbrott som beteckning för detta brott. Bestämmelsens tillämpningsområde är dock oförändrat. Straffskalan är som hittills böter eller fängelse i högst två år.

I det nya *andra stycket* införs en ny svårhetsgrad som betecknas grovt mönsterskyddsbrott. Straffskalan är fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Bestämmelserna motsvarar de nya bestämmelserna i 53 § andra stycket lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (se kommentaren till den paragrafen).

I *tredje stycket* återfinns de begränsningar av straffansvar som enligt hittillsvarande reglering finns i första stycket andra meningen. Ytterligare begränsningar av möjligheten att döma till påföljd finns i 39 §.

Fjärde och femte styckena motsvarar 57 § fjärde och femte styckena patentlagen (1967:837). (Se kommentaren till den paragrafen.) Den särskilda åtalsprövningsregeln i 40 § i förevarande lag kvarstår oförändrad.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

Se kommentaren till motsvarande bestämmelse i patentlagen (1967:837).

10.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter

9 § Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet vidtar en åtgärd som innebär intrång i rätten enligt 2 §, döms för kretsmönsterbrott till böter eller fängelse i högst två år.

Om brottet begåtts uppsåtligen och är att anse som grovt, döms för grovt kretsmönsterbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

- 1. föregåtts av särskild planering,*
- 2. utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form,*
- 3. varit av större omfattning, eller*
- 4. annars har varit av särskilt farlig art.*

Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 9 b § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första eller andra stycket döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i denna paragraf endast om åtal är motiverat från allmän synpunkt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om straffansvar och åtalsföretsättningar. Nya brottsbeteckningar och en särskild straffskala för grovt brott införs, och åtalsbestämmelsen ändras så att åtal får väckas endast om det är motiverat från allmän synpunkt. I övrigt görs redaktionella och språkliga ändringar. Övervägandena finns i avsnitt 5 och 6.

Genom ändringen i *första stycket* introduceras kretsmönsterbrott som beteckning för detta brott. Bestämmelsens tillämpningsområde är dock oförändrat. Straffskalan är som hittills böter eller fängelse i högst två år.

I det nya *andra stycket* införs en ny svårhetsgrad som betecknas grovt kretsmönsterbrott. Straffskalan är fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Bestämmelserna motsvarar de nya bestämmelserna i 53 § andra stycket lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (se kommentaren till den paragrafen).

I *tredje stycket* återfinns de begränsningar av straffansvar som enligt hittillsvarande reglering finns i första stycket andra meningen.

I *fjärde stycket* som motsvarar hittillsvarande andra stycket görs ett tillägg så att det står klart att ansvar för försök och förberedelse till grovt kretsmönsterbrott kan dömas ut enligt 23 kap. brottsbalken.

I *femte stycket* finns åtalsprövningsregeln som enligt hittillsvarande reglering finns i tredje stycket. Den ändras på så sätt att kravet på målsägandeangivelse tas bort på motsvarande sätt som i 59 § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Det innebär att det inte längre är tillräckligt att målsäganden anger brottet till åtal för att åklagaren, om de allmänna förutsättningarna för åtal i rättegångsbalken är uppfyllda, ska vara skyldig att väcka allmänt åtal. Åtal måste i stället alltid vara motiverat från allmän synpunkt (se kommentaren till den senaste nämnda paragrafen).

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

Se kommentaren till motsvarande bestämmelse i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

10.5 Förslaget till lag om ändring i växtförädlarrättslagen (1997:306)

9 kap. Ansvar och ersättningsskyldighet m.m.

1 § Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet gör intrång i en växtförädlarrätt, döms för växtförädlarrättsbrott till böter eller fängelse i högst två år.

Om brottet begåtts uppsåtligen och är att anse som grovt, döms för grovt växtförädlarrättsbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

1. föregåtts av särskild planering,
2. utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form,
3. varit av större omfattning, eller
4. annars har varit av särskilt farlig art.

Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 2 § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första *eller andra* stycket döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i *denna paragraf* endast om åtal är motiverat från allmän synpunkt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om straffansvar och åtalsföretsättningar. Nya brottsbeteckningar och en särskild straffskala för grovt brott införs, och åtalsbestämmelsen ändras så att åtal får väckas endast om det är motiverat från allmän synpunkt. I övrigt görs redaktionella och språkliga ändringar. Övervägandena finns i avsnitt 5 och 6.

Växtförädlarrättsligt skydd med verkan i Sverige uppkommer genom registrering hos Statens Jordbruksverk. Vidare kan man med stöd av reglerna om gemenskapens växtförädlarrätt hos EU:s växsortmyndighet (Community Plant Variety Office) ansöka om skydd för en växsort i alla EU:s medlemsländer samtidigt. Det straffrättsliga ansvaret enligt förevarande paragraf är tillämpligt oavsett på vilket av ovan beskrivna sätt skyddet med verkan i Sverige har erhållits. Såvitt avser intrång i en gemenskapens växtförädlarrätt framgår det av 12 kap. 2 §.

Genom ändringen i *första stycket* introduceras växtförädlarrättsbrott som beteckning för detta brott. Bestämmelsens tillämpningsområde är dock oförändrat. Straffskalan är som hittills böter eller fängelse i högst två år.

I det nya *andra stycket* införs en ny svårhetsgrad som betecknas grovt växtförädlarrättsbrott. Straffskalan är fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Bestämmelserna motsvarar de nya bestämmelserna i 53 § andra stycket lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (se kommentaren till den paragrafen).

I *tredje stycket* återfinns de begränsningar av straffansvar som enligt hittillsvarande reglering finns i första stycket andra meningen. Ytterligare begränsningar av möjligheten att döma till påföljd finns i 9 kap. 9–11 §§.

Fjärde och femte styckena motsvarar 57 § fjärde och femte styckena patentlagen (1967:837). (Se kommentaren till den paragrafen.) Åklagarens möjlighet enligt 9 kap. 11 § att väcka allmänt åtal mot den som bryter mot bestämmelserna om användning av sortbenämning påverkas inte.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

Se kommentaren till motsvarande bestämmelse i patentlagen (1967:837).

10.6 Förslaget till lag om ändring i varumärkeslagen (2010:1877)

8 kap. Straffansvar, vitesförbud, skadestånd m.m.

Straffansvar

1 § *Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet gör intrång i rätten till ett varukännetecken (varumärkesintrång), döms för varumärkesbrott till böter eller fängelse i högst två år.*

Om brottet begåtts uppsåtligen och är att anse som grovt, döms för grovt varumärkesbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

- 1. föregåtts av särskild planering,*
- 2. utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form,*
- 3. varit av större omfattning, eller*
- 4. annars har varit av särskilt farlig art.*

Den som har gjort intrång i den rätt till ett varukännetecken som avses i 1 kap. 10 § tredje stycket får inte dömas till ansvar för det intrånget. Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 3 § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första eller andra stycket döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i denna paragraf endast om åtal är motiverat från allmän synpunkt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om straffansvar och åtalsföretsättningar. Nya brottsbeteckningar och en särskild straffskala för grovt brott införs, och åtalsbestämmelsen ändras så att åtal får väckas endast om det är motiverat från allmän synpunkt. I övrigt görs redaktionella och språkliga ändringar. Övervägandena finns i avsnitt 5 och 6.

Straff enligt förevarande paragraf kan utdömas för intrång i samtliga kännetecken som skyddas av lagen. Med varumärkesbrott avses alltså inte bara intrång i den ensamrätt som följer av att ett varumärke har registrerats i det svenska varumärkesregistret enligt 1 kap. 6 § första stycket eller i ett internationellt register enligt 1 kap. 6 § andra stycket och 5 kap. utan också intrång i ensamrätten till ett inarbetat varukännetecken enligt 1 kap. 7 §. Vidare omfattas intrång i den ensamrätt som en innehavare av ett företagsnamn (en firma) eller ett annat näringskännetecken har till det kännetecknet som varukännetecken enligt 1 kap. 8 § första stycket. Detsamma gäller enligt 1 kap. 8 § andra stycket för den som använder sitt namn som varukännetecken, under förutsättning att namnet har särskiljningsförmåga för de varor eller tjänster som det används för. Av bestämmelsen i 10 kap. 5 § följer genom hänvisning till förevarande bestämmelse att straffansvar även gäller för intrång i ett EU-varumärke.

Genom ändringen i *första stycket* introduceras varumärkesbrott som beteckning för detta brott. Bestämmelsens tillämpningsområde är dock oförändrat. Straffskalan är som hittills böter eller fängelse i högst två år.

I det nya *andra stycket* införs en ny svårhetsgrad som betecknas grovt varumärkesbrott. Straffskalan är fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Bestämmelserna motsvarar de nya bestämmelserna i 53 § andra stycket lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (se kommentaren till den paragrafen). I paragrafen anges inte att det vid bedömningen av om ett brott är grovt särskilt ska beaktas om gärningen inneburit risk för människors hälsa och säkerhet. Sådana omständigheter, som t.ex. försäljning av farliga piratkopierade produkter som inte uppfyller originalets krav på säkerhet, kan dock ändå få betydelse inom ramen för den helhetsbedömning av brottet som ska göras i det enskilda fallet.

I *tredje stycket* återfinns de begränsningar av straffansvar som enligt hittillsvarande reglering finns i första stycket andra meningen och i andra stycket. Ytterligare begränsningar av möjligheten att döma till påföljd finns i 10 kap. 8 och 11 §§.

Fjärde och femte styckena motsvarar 57 § fjärde och femte styckena patentlagen (1967:837) (se kommentaren till den paragrafen).

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

Se kommentaren till motsvarande bestämmelse i patentlagen (1967:837).

10.7 Förslaget till lag om ändring i lagen om företagsnamn (2018:1653)

5 kap. Straffansvar, vitesförbud, skadestånd m.m.

Straffansvar

1 § Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet gör intrång i rätten till ett näringskännetecken (företagsnamnsintrång), döms för företagsnamnsbrott till böter eller fängelse i högst två år.

Om brottet begåtts uppsåtligen och är att anse som grovt, döms för grovt företagsnamnsbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen

- 1. föregåtts av särskild planering,*
- 2. utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form,*
- 3. varit av större omfattning, eller*
- 4. annars har varit av särskilt farlig art.*

Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 3 § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första eller andra stycket döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i denna paragraf endast om åtal är motiverat från allmän synpunkt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om straffansvar och åtalsförutsättningar. Nya brottsbeteckningar och en särskild straffskala för grovt brott införs, och åtalsbestämmelsen ändras så att åtal får väckas endast om det är motiverat från allmän synpunkt. I övrigt görs redaktionella och språkliga ändringar. Övervägandena finns i avsnitt 5 och 6.

Straff enligt förevarande paragraf kan utdömas för intrång i samtliga näringskännetecken som skyddas av lagen. Det omfattar således både intrång i företagsnamn, som kan erhållas genom registrering eller inarbetning, liksom i ett sekundärt kännetecken, som kan förvärfvas genom inarbetning. Vidare omfattas intrång i den ensamrätt som en innehavare av ett varumärke eller ett annat varukännetecken har till det kännetecknet som näringskännetecken enligt 1 kap. 3 § första stycket. Detsamma gäller enligt 1 kap. 3 § andra stycket för den som använder sitt namn som näringskännetecken, under förutsättning att namnet har särskiljningsförmåga för den verksamhet som det används för.

Genom ändringen i första stycket introduceras företagsnamnsbrott som beteckning för detta brott. Bestämmelsens tillämpningsområde är dock oförändrat. Straffskalan är som hittills böter eller fängelse i högst två år.

I det nya *andra stycket* införs en ny svårhetsgrad som betecknas grovt företagsnamnsbrott. Straffskalan är fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Bestämmelserna motsvarar de nya bestämmelserna i 53 § andra stycket lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (se kommentaren till den paragrafen).

I *tredje stycket* återfinns de begränsningar av straffansvar som enligt hittillsvarande regler finns i första stycket andra meningen. Ytterligare begränsningar av straffansvaret finns i 5 kap. 8 § första punkten och i 7 kap. 5 §.

Fjärde och femte styckena motsvarar 57 § fjärde och femte styckena patentlagen (1967:837) (se kommentaren till den paragrafen).

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

Se kommentaren till motsvarande bestämmelse i patentlagen (1967:837).

Upphovsrätt och varumärkesrätt har stor betydelse för kulturlivet, näringslivet och samhället i stort. Det är viktigt att straff för brott mot dessa rättigheter står i proportion till brottens allvar, att polis och åklagare har medel för att ingripa mot pågående brott och att åtal kan väckas när det är påkallat från allmän synpunkt. Det förekommer numera en betydande kommersiell och industriell piratverksamhet, ibland internationellt med kopplingar till annan grov brottslighet såsom narkotikabrott och människosmuggling. Brottsligheten sträcker sig ofta över nationsgränserna.

I betänkandet föreslår utredningen att grovt brott, med särskild straffskala, införs för upphovsrättsintrång och varumärkesintrång. Det innebär att brotten delas in i två svårhetsgrader. Samtidigt får brotten egna brottsbeteckningar: upphovsrättsbrott och grovt upphovsrättsbrott respektive varumärkesbrott och grovt varumärkesbrott.

Enligt förslaget ska den som har gjort sig skyldig till upphovsrättsbrott eller varumärkesbrott av normalgraden dömas till böter eller fängelse i högst två år. Om brottet är grovt, döms för grovt upphovsrättsbrott eller grovt varumärkesbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vissa omständigheter ska beaktas särskilt vid bedömningen av om brottet är grovt, nämligen om gärningen har inneburit synnerligen kännbar skada, medfört betydande vinning eller annars varit av särskilt farlig art.

Syftet med förslaget är att ge tillräckligt utrymme för att det ska vara möjligt att i de allvarligaste fallen av upphovsrättsbrott och varumärkesbrott döma ut ett straff som står i proportion till brottets allvar. Däremot ska förslaget inte bidra till en mera allmän skärpning av straffen.

För att få en mer ändamålsenlig tillämpning föreslår utredningen nya förutsättningar för allmänt åtal vid upphovsrättsbrott och varumärkesbrott. Åklagare ska få väcka åtal när detta är påkallat från allmän synpunkt.

Utredningen föreslår slutligen att all slags egendom – och inte bara föremål – som kan förverkas enligt upphovsrättslagen och varumärkeslagen ska kunna tas i beslag. Detta förslag kommer att få betydelse för det brottsförebyggande arbetet. Den pågående brottsligheten försvåras så att den inte kan fortsätta ända till dess att ett lagakraftvunnet beslut om att egendomen ska förverkas kan verkställas, något som kan dröja flera år. I förslaget ligger att ett förverkande av rätten till ett domännamn, som används som hjälpmedel vid brott, kan säkerställas med ett beslag på samma sätt som i dag gäller i fråga om beslag för att säkerställa en civilrättslig skyddsåtgärd om förstörande av rätten till ett domännamn.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2019.

Betänkandets lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs att 53, 53 a, 55 och 59 §§ lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Den som beträffande ett litterärt eller konstnärligt verk vidtar åtgärder, som innebär intrång i den till verket enligt 1 och 2 kap. knutna upphovsrätten eller som strider mot föreskrift enligt 41 § andra stycket eller mot 50 §, döms, om det sker uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, till böter eller fängelse i högst två år.

Den som för sitt enskilda bruk kopierar ett datorprogram som är utgivet eller av vilket exemplar har överlåtits med upphovsmannens samtycke, *skall* inte dömas till ansvar, om förlagan för kopieringen inte används i näringsverksamhet eller offentlig verksamhet och han

Föreslagen lydelse

53 §¹

Den som beträffande ett litterärt eller konstnärligt verk vidtar åtgärder, som innebär intrång i den till verket enligt 1 och 2 kap. knutna upphovsrätten eller som strider mot föreskrift enligt 41 § andra stycket eller mot 50 §, döms, om det sker uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, för upphovsrättsbrott till böter eller fängelse i högst två år. *Detta gäller också om någon till Sverige för spridning till allmänheten för in exemplar av verk, där exemplaret har framställts utomlands under sådana omständigheter att en sådan framställning här skulle ha varit straffbar enligt vad som sägs i första meningen.*

Om brottet är grovt, döms för grovt upphovsrättsbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har inneburit synnerligen kännbar skada, medfört betydande vinning eller annars varit av särskilt farlig art.

Den som för sitt enskilda bruk kopierar ett datorprogram som är utgivet eller av vilket exemplar har överlåtits med upphovsmannens samtycke, *ska* inte dömas till ansvar, om förlagan för kopieringen inte används i näringsverksamhet eller offentlig verksamhet och han

eller hon inte utnyttjar framställda exemplar av datorprogrammet för annat ändamål än sitt enskilda bruk. Den som för sitt enskilda bruk framställer exemplar i digital form av en offentliggjord sammanställning i digital form *skall* under de förutsättningar som nyss nämnts inte dömas till ansvar.

Vad som sägs i första stycket gäller också, om någon till Sverige för spridning till allmänheten för in exemplar av verk, där exemplaret framställts utomlands under sådana omständigheter att en sådan framställning här skulle ha varit straffbar enligt vad som sägs i det stycket

Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 53 b § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott som avses i första *och tredje styckena* döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

eller hon inte utnyttjar framställda exemplar av datorprogrammet för annat ändamål än sitt enskilda bruk. Den som för sitt enskilda bruk framställer exemplar i digital form av en offentliggjord sammanställning i digital form *ska* under de förutsättningar som nyss nämnts inte dömas till ansvar.

För försök eller förberedelse till brott som avses i första *eller andra stycket* döms *det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

53 a §²

Egendom med avseende på vilken brott föreligger enligt denna lag *skall* förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. Även utbyte av sådant brott *skall* förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett sådant brott, eller värdet av det mottagna, om mottagandet utgör brott enligt denna lag.

Egendom med avseende på vilken brott föreligger enligt denna lag *ska* förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. Även utbyte av sådant brott *ska* förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett sådant brott, eller värdet av det mottagna, om mottagandet utgör brott enligt denna lag.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid ett sådant brott, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

Egendom får tas i beslag om det skäligen kan antas att egendomen

² Senaste lydelse 2005:360.

55 §³

På yrkande av upphovs-mannen eller hans eller hennes rättsinnehavare får domstolen, efter vad som är skäligt, besluta att egendom som ett intrång eller en överträdelse som avses i 53 § gäller ska återkallas från marknaden, ändras eller förstöras eller att någon annan åtgärd ska vidtas med den. Detsamma gäller i fråga om hjälpmedel som har använts eller varit avsett att användas vid intrånget eller överträdelsen.

På yrkande av upphovs-mannen eller hans eller hennes rättsinnehavare får domstolen, efter vad som är skäligt, besluta att egendom som ett intrång eller en överträdelse som avses i 53 § gäller ska återkallas från marknaden, ändras eller förstöras eller att någon annan åtgärd ska vidtas med den. Detsamma gäller i fråga om hjälpmedel som har använts eller varit avsett att användas vid intrånget eller överträdelsen. *Det anförda gäller inte om det olagliga förfarandet består i utförande av byggnadsverk. Ett beslut om en åtgärd enligt första eller andra meningen får inte innebära att upphovsmannen eller hans eller hennes rättsinnehavare ska betala ersättning till den som åtgärden riktas mot. Åtgärden ska bekostas av svaranden om det inte finns särskilda skäl mot detta.*

Egendom som avses i första stycket får, om brott enligt denna lag skäligen kan antas föreligga, tas i beslag. I fråga om ett sådant beslag tillämpas reglerna om beslag i brottmål i allmänhet.

Bestämmelserna i första stycket tillämpas också i fråga om försök eller förberedelse till intrång eller överträdelse som avses i 53 §.

Bestämmelserna i första och andra styckena tillämpas också i fråga om försök eller förberedelse till intrång eller överträdelse som avses i 53 §.

Bestämmelserna i första stycket gäller inte om det olagliga förfarandet består i utförande av byggnadsverk.

Ett beslut om åtgärd enligt första stycket får inte innebära att upphovsmannen eller hans eller hennes rättsinnehavare ska betala

ersättning till den som åtgärden riktas mot.

Åtgärder enligt första stycket ska bekostas av svaranden om det inte finns särskilda skäl mot detta.

Ett beslut som avses i denna paragraf ska inte meddelas, om förverkande eller någon åtgärd till förebyggande av missbruk ska beslutas enligt 53 a § eller enligt brottsbalken.

Ett beslut som avses i denna paragraf ska inte meddelas, om förverkande eller någon åtgärd till förebyggande av missbruk ska beslutas enligt 53 a § *första eller andra stycket* eller enligt brottsbalken.

59 §⁴

Brott som avses i 57 b § andra stycket får åtalas av åklagare endast om åtal är påkallat från allmän synpunkt. Brott i övrigt som avses i denna lag får åtalas av åklagare endast om målsägande anger brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt.

Brott som avses i denna lag får åtalas av åklagare endast om åtal är påkallat från allmän synpunkt.

Överträdelse av 3 § eller av föreskrift enligt 41 § andra stycket får alltid beivras av upphovsmannens efterlevande make, släktingar i rätt upp- och nedstigande led eller syskon.

Egendom som avses i 55 § får, om brott enligt denna lag skäligen kan antas föreligga, tas i beslag. I fråga om ett sådant beslag tillämpas reglerna om beslag i brottmål i allmänhet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

⁴ Senaste lydelse 2005:359.

2 Förslag till lag om ändring i varumärkeslagen (2010:1877)

Häri genom föreskrivs att 8 kap. 1, 2 och 7 §§ varumärkeslagen (2010:1877) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

1 §

Gör någon intrång i rätten till ett varukännetecken (varumärkesintrång) och sker det uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, ska han eller hon dömas till böter eller fängelse i högst två år. *Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 3 § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.*

Gör någon intrång i rätten till ett varukännetecken (varumärkesintrång) och sker det uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, ska han eller hon dömas *för varumärkesbrott* till böter eller fängelse i högst två år.

Om brottet är grovt, döms för grovt varumärkesbrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har inneburit synnerligen kännbar skada, medfört betydande vinning eller annars varit av särskilt farlig art.

Första och andra styckena gäller inte vid intrång i den rätt till varukännetecken som avses i 1 kap. 10 § andra stycket 4.¹ Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 3 § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första stycket döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

För försök eller förberedelse till brott enligt första *eller andra* stycket döms *det* till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i *första eller andra stycket* endast om *målsäganden anger brottet till åtal och åtal av särskilda skäl är motiverat från allmän synpunkt.*

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i *denna lag* endast om åtal är *påkallat från allmän synpunkt.*

¹ Bestämmelsen finns med i det förslag som presenterats i En känneteckensrättslig reform, SOU 2016:79. Förslaget bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Egendom med avseende på vilken brott föreligger enligt 1 § ska förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. Även utbyte av sådant brott ska förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller vad någon har tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett sådant brott, eller värdet av det mottagna, om mottagandet utgör brott enligt 1 §.

Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt 1 § får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt 1 §, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

Egendom får tas i beslag om det skäligen kan antas att egendomen ska förverkas enligt första eller andra stycket.

7 §

På yrkande av den som har lidit varumärkesintrång får domstolen, efter vad som är skäligt, besluta att egendom på vilken varukännetecken olovligen förekommer ska återkallas från marknaden, ändras eller förstöras eller att någon annan åtgärd ska vidtas med den. Detsamma gäller i fråga om hjälpmedel som har använts eller varit avsett att användas vid intrånget.

Sådan egendom som avses i första stycket får tas i beslag om det skäligen kan antas att ett brott enligt 1 § har begåtts. I fråga om ett sådant beslag tillämpas reglerna om beslag i brottmål i allmänhet.

Första och andra styckena tillämpas också i fråga om försök eller förberedelse till intrång.

Ett beslut om åtgärd enligt första stycket får inte innebära att den som har lidit varumärkesintrång ska betala ersättning till den som åtgärden riktas mot.

Åtgärder enligt första stycket ska bekostas av svaranden om det inte finns särskilda skäl mot detta.

Ett beslut som avses i denna paragraf ska inte meddelas, om förverkande eller någon åtgärd till förebyggande av missbruk ska beslutas enligt 2 § eller enligt brottsbalken.

Ett beslut som avses i denna paragraf ska inte meddelas, om förverkande eller någon åtgärd till förebyggande av missbruk ska beslutas enligt 2 § *första eller andra stycket* eller enligt brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Bildupphovsrätt i Sverige, Bolagsverket, Bonnier Broadcasting, Dataspelsbranschen, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, FICPI Sweden, Film- och TV-branschens samarbetskommitté, Föreningen Copyswede, Företagarna, IFPI Sverige, Internetstiftelsen i Sverige, Journalistförbundet, Justitiekanslern, Kommerskollegium, Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd, Konsumentverket, Kriminalvården, Kronofogdemyndigheten, Lantmäteriet, Lunds universitet (Juridiska fakulteten), Läke-medelsverket, Musikförläggarna, Näringslivets regelnämnd, Patent- och registreringsverket, Polismyndigheten, Post- och telestyrelsen, Regelrådet, Rättighetsalliansen, Småföretagarnas riksförbund, Stockholms tingsrätt (Patent- och marknadsdomstolen), Svea hovrätt (Patent- och marknadsöverdomstolen), Svensk biblioteksförening, Svensk Handel, Svenska Filminstitutet, Svenska Föreningen för Immaterialrätt, Svenska Föreningen mot Piratkopiering, Svenska Förläggareföreningen, Svenska Industrins IP Förening, Svenska Patentombudsforeningen, Svenskt Näringsliv, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Television, Tillväxtverket, Transportstyrelsen, Tullverket, TU-Medier i Sverige, Uppsala universitet (Juridiska fakulteten) och Åklagarmyndigheten.

ComHem, Dataföreningen i Sverige, Ericsson AB, Google Sverige, IT & Telekomföretagen, Modern Times Group, Musik Sverige, Nordisk Copyright Bureau, Publicistklubben, Riksdagens ombudsmän, Spotify AB, Svensk Form, Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation, Sveriges Textil- och modeföretag, Swedish Direct Marketing Association, Tele 2, Telenor Sverige AB, Telia Company AB, Utgivarna och Webb.se. har beretts tillfälle att avge yttrande men har avstått från att yttra sig.

Yttranden har dessutom avgetts av AIIPI Sverige, Astrid Lindgren AB, Bildleverantörernas förening, Blocket, Fenix Outdoor AB, Film & TV-producenterna, HB Svenska Bio Lidingö, Läke-medelsindustriföreningen, Medieföretagen, Nordic Content Protection, Pharmaceutical Security Institute, Riksföreningen Biograferna, SF Studios, Stöldskyddsföreningen, Svenska Tecknare, Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå, Sveriges Annonörer, Sveriges Biografägarförbund, Sveriges Filmuthyrareförening, Sveriges Patentbyråers förening, Sveriges Video-distributörers Förening, Swedish Film AB och Trä- och Möbelföretagen.